

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Кафедра перекладознавства імені Миколи Лукаша

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри №
від «__» листопада 2024 р.
Завідувач кафедри Ребрій О.В.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ЧАСОВО
ВІДДАЛЕНОГО ДРАМАТУРГІЧНОГО ТВОРУ
(НА МАТЕРІАЛІ ТРАГЕДІЇ В. ШЕКСПІРА “ROMEO AND JULIETTE”)**

Виконавець:

студентка: II курсу магістратури, групи
АМП-62

Гараєва Фахрія Ельман кизи
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи

Ребрій Олександр Володимирович,
доктор філологічних наук, професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене
звання)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою:

кількість балів:

Підпис керівника

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол № _____ від «__» _____ 2024 р.

Голова екзаменаційної комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ЧАСОВО ВІДДАЛЕНОГО ДРАМАТУРГІЧНОГО ТВОРУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ	6
1.1. Історія перекладів трагедії В. Шекспіра "Romeo and Juliet" українською мовою	6
1.2. Труднощі перекладу часово віддаленого драматургічного твору	11
1.3. Історизми та архаїзми: визначення та характеристика	16
Висновки до Розділу 1	19
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ЧАСОВО ВІДДАЛЕНОГО ДРАМАТУРГІЧНОГО ТВОРУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ	23
Висновки до Розділу 2	33
РОЗДІЛ 3. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ	36
3.1. Стратегії та способи перекладу архаїзмів трагедії В. Шекспіра "Romeo and Juliet" українською мовою	36
3.2. Стратегії та способи перекладу історизмів трагедії В. Шекспіра "Romeo and Juliet" українською мовою	43
Висновки до Розділу 3	47
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
SUMMARY	57
ДОДАТОК А (Окремим файлом)	

ВСТУП

Переклад є одним із найважливіших та складних видів людської діяльності. Завдяки перекладу можна отримати зрозумілий текст. Звісно у перекладознавстві є труднощі, проблеми, з якими працюють перекладачі. У наш час переклад є важливою діяльністю, завдяки якій можна отримати високі результати. Мета перекладача – отримати перекладений текст, який можна використовувати як оригінальний вихідний текст. Переклад художньої літератури є одним із найскладніших перекладів, адже щоб досягти гарного результату в перекладі, потрібно зрозуміти мету автора твору. Можна сказати, що переклад художнього тексту – це практично написання нового твору. Така робота, такий вид перекладу вимагає хорошого почуття стилю та найбагатшого словникового запасу. Тобто можна сказати, що художній переклад – це переклад художніх творів, текстів та літератури, де важливо передати стиль автора, лексичну та синтаксичну структуру.

Завдання перекладача важке, тому що потрібно зробити такий переклад, щоб читачеві було цікаво. Для перекладу художніх, драматургічних творів треба мати певні фонові знання в перекладознавстві. Щоб отримати переклад у дусі свого часу і середовища, перекладачі використовують історизми та архаїзми в своїх перекладах. Завдяки застарілій лексиці, що використовується в перекладах художніх текстів, переклад роботи стає цікавішим і більш показується настрої часу, в якому писав сам автор твору. Можна сказати, що переклад художніх текстів є насправді важким завданням.

Актуальність дослідження полягає в труднощах перекладу художніх та драматургічних часово віддалених творів, великою кількістю перекладів, також використанням стратегій та способів перекладу в художніх та драматургічних часово віддалених творах і використанням архаїзмів та історизмів у часово віддалених перекладах художніх творах.

Об'єктом дослідження виступають історизми та архаїзми в трагедії Вільяма Шекспіра "Romeo and Juliette".

Предметом дослідження виступають стратегії та способи перекладу історизмів та архаїзмів з часово віддаленого драматургічного твору.

Метою дослідження є визначення труднощів перекладу часово віддаленого драматургічного твору, визначення стратегій та способів англо-українського перекладу історизмів та архаїзмів та також покращення і вдосконалення знань про стратегії та способи перекладу.

Для досягнення цієї мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- розібрати історію перекладів часово віддаленого драматургічного твору
- проаналізувати часово віддалений драматургічний твір
- визначити, що таке історизми та архаїзми
- визначити труднощі перекладу
- визначити перекладацькі стратегії архаїзації та модернізації
- визначити та описати стратегії та способи перекладу історизмів та архаїзмів трагедії.

Матеріал дослідження було обрано з оригінального англomовного тексту трагедії Вільяма Шекспіра "Romeo and Juliette", та його українських перекладів, авторами яких є Панетелеймон Куліш та Ірина Стешенко. У п'єсі ми відібрали 103 архаїзмів та 27 історизмів.

Методами дослідження, що було використано при написанні роботи, є порівняльний аналіз тексту оригіналу та тексту перекладу; загальнонауковий метод для огляду понять стратегії перекладу; метод кількісного аналізу, необхідний для встановлення прикладів способів перекладу та перекладацьких стратегій, використаних перекладачами у своїх роботах.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що в роботі проведено порівняльний аналіз кількох різних перекладів українською мовою трагедії Шекспіра "Romeo and Juliette", також визначається тим, що в роботі запропонований комплексний підхід до вивчення способів та стратегій перекладу часово віддалених творів та також полягає у визначенні способів та стратегій перекладу історизмів та архаїзмів, що були використані при перекладі часово віддаленого драматургічного твору.

Практичне значення отриманих результатів дослідження визначається тим, що робота може бути використана при подальших дослідженнях, для навчального процесу з підготовки майбутніх перекладачів, при проведенні досліджень молодими вченими в галузі перекладознавства та при підготовці магістерських робіт.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження викладені у доповіді на V студентській науковій конференції «Актуальні проблеми теорії та практики перекладу» та у статті «Стратегії перекладу часово віддаленого драматургічного твору (на матеріалі трагедії В. Шекспіра “Romeo and Juliette”)), поданій до збірки студентських наукових робіт *In Statu Nascendi*.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел. Обсяг основної частини роботи складає 51 сторінок. Список використаних джерел налічує 39 позиції.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ЧАСОВО ВІДДАЛЕНОГО ДРАМАТУРГІЧНОГО ТВОРУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

1.1. Історія перекладів трагедії В. Шекспіра “Romeo and Juliet” українською мовою

Вільям Шекспір є всесвітньо відомим англійським драматургом елизаветинської епохи, письменником та поетом, який жив і творив у другій половині XVI ст. Творчість цього автора є найвищим досягненням англійської та європейської літератури доби Відродження. На формування сучасної англійської мови вплинув саме Вільям Шекспір. Шекспір є першим автором, який уперше поєднав поезію та драму у своїх творах. Шекспір – неперевершений драматург. Він змінив драматургію, помістивши до центру п'єс загальнолюдські цінності. Він відомий як один із найвизначніших англійських авторів, який запровадив інноваційні ідеї у п'єси та драми, вигадуючи персонажів із серйозністю і гумором водночас. Шекспірівські трагедії зображують не лише загибель та падіння особистості. Герої Шекспірівських трагедій є незвичайними та мрійливими людьми, які наділені стійкістю та душевними силами. Вони помиляються, падають, роблять помилки, та все ж, якщо вони не завжди збуджують співчуття, то, безумовно, викликають інтерес і зацікавленість. Є безліч перекладів творів Шекспіра багатьма мовами світу і їх дуже часто можна побачити на театральній сцені. Перші переклади творів В. Шекспіра українською мовою з'явилися на початку XIX століття, і цей час можна уважати своєрідною добою Відродження. Кажуть, що одним із найскладніших поетів для перекладу з англійської вважається Вільям Шекспір. Адже він писав свої твори у віршованій формі та при перекладі його робіт мовні особливості не дозволяють зберегти форму вірша.

Безсумнівно, Шекспірівська трагедія «Ромео і Джульєтта» - шедевр світової літератури. Минуло вже кілька століть, а люди й досі читають цю трагедію, але чому? Адже класичні твори занурюють нас у іншу епоху. За допомогою читання таких творів ми можемо познайомитися з давніми традиціями та дізнатися, як жили люди сторіччя тому. І, звичайно ж, мораль, основна ідея цих творів актуальна в наші часи і простими словами можна сказати, що класична література допомагає молодому розуму зрозуміти, що є добро і зло, як правильно розставляти по життю пріоритети. «Слід зазначити, що класичні твори світової літератури живуть доти, доки їх перекладають сучасними мовами, ре-інтерпретують в умовах національних культур, привласнюють як духовну спадщину» [14, с. 211]. У своїй творчості Шекспір продовжує традиції англійської народної драматургії. Для народної драми характерні жвавість, барвистість, невимушеність стилю, змішання комічного та трагічного, порушення єдності часу та місця. Кожен раз трагедія відкривається для читачів із нового боку. Трагедія «Ромео і Джульєтта» була написана в першому оптимістичному періоді творчості Шекспіра в 1592—1599 роках, у період найбільш насичений ренесансним пафосом віри в людину і її безмежні можливості. Як і в написаних в цей час комедіях, у центрі цієї трагедії історія світлого, романтично насиченого і самовідданого кохання двох юних людей, яка розгортається на фоні давньої кривавої ворожнечі між їх родинами – Монтеккі і Капулетті. Про «Ромео і Джульєтту» І. Франко писав: «Головна принада її – той чар молодості і свіжості, те поетичне сяєво, яким обласкані всі фігури, та простота і сила чуття, яка надає тій індивідуальній і випадковими явищами обставленій любовній історії вищу силу і «правдивість тисячів любовних історій» [26, с. 362].

Перший переклад трагедії «Ромео і Джульєтта» українською мовою зробив Пантелеймон Куліш (видано у Львові у 1901 році, з передмовою Івана Франка). У 1928 році вийшла книга «Ромео і Джульєтта» з позначкою: «Переклад П. Куліша в переробці М. Вороного». Микола Вороний спробував підновити та також осучаснити Кулішів переклад, зробити його придатнішим

для читання та можливої вистави. У 1932 році п'єсу переклав Василь Мисик, у 1937 р. – Абрам Гозенпуд, у 1952 р. – Ірина Стешенко, а в 2016 році видано переклад Юрія Андруховича. «Ромео і Джульєтта» – одна з перших трагедій Шекспіра, перлина світової літератури. Її тема – перша закоханість, близька і зрозуміла кожному. Для свого аналізу нами були обрані переклади Пантелеймона Куліша (1901), Ірини Стешенко (1952).

Пантелеймон Олександрович Куліш — український письменник, фольклорист, етнограф, мовознавець, перекладач. Активно сприяв розвитку української літературної мови, науки, філософії, історії. Українська література почала творитися наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст. і можна сказати, що Пантелеймон Куліш – це одна з центральних постатей для нової української літератури. Перекладацька діяльність Куліша була великим вкладом в українську літературу. Іван Франко називав Куліша «перворядною зіркою» в українському письменстві, «одним із корифеїв нашої літератури» і на думку Івана Франка, Пантелеймон Куліш – «перший справді національний писатель український», адже Куліш зайняв високе місце в історії духовного та національного розвитку України. Перший переклад трагедії «Ромео і Джульєтта» українською мовою зробив Панько Куліш наприкінці 1890-х років. Куліш спочатку не хотів робити переклади Шекспіра, адже він вважав українську мову того періоду ще не готовою для п'єс англійського драматурга. Але, незважаючи на об'єктивні перепони, Куліш зміг перекласти 13 п'єс. Серед тринадцяти Шекспірових драм, яких переклав П. Куліш, була і відома трагедія «Ромео та Джульєтта», переклад, який був виданий у 1901 р. Праця Куліша над Шекспіром — це для свого часу був літературний подвиг, гідний усілякої хвали й шани. Сьогодні Кулішеві переклади вважають застарілими. У літературі існує реальний та художній час, та ці часи не завжди збігаються. Реальний час Шекспіра та Куліша, звичайно же, абсолютно різний. Але, якщо говорити про художній час, то тут є багато чого спільного, адже Шекспір писав народною простою мовою, тому що це був період, коли активно формувалася британська-літературна мова та й Куліш фактично створював свої переклади в такий самий

історичний переклад, як і Шекспір. Переклад Куліша доволі цікавий, адже письменник передавав головну мету, основну думку оригіналу трагедії, але Куліш скорочував або ж доповнював його, дотримуючись збереження такої самої кількості рядків, принципу еквілінеарності (однакова кількість рядків у віршованому перекладі як і в оригіналі). У своїх перекладах Куліш зберігав Шекспіровий поділ на прозові та віршовані частини, але він не відтворив характерну форму драм В. Шекспіра, тобто «білий вірш», 10-складовий ямб, а Куліш замінив 11-складовим віршем, відходячи від ямбічного розміру. Ще можна помітити, що у своєму перекладі Куліш використовував багато архаїзмів. Переклад Куліша вийшов досить схожим на оригінал, і навіть якщо на сьогодні переклади мовознавця вважають застарілими, переклад цієї трагедії є першим і одним із цікавих перекладів.

Ірина Іванівна Стешенко — українська драматична акторка, письменниця й перекладачка. Ірині Стешенко належить велика кількість перекладів всесвітньо відомих письменників. Серед українських перекладачів трагедії «Ромео і Джульєтта» була тільки одна жінка – Ірина Стешенко. Переклад Ірини Стешенко, виданий у 1952 році у двотомному виданні творів Шекспіра, який пізніше увійшов до тритомника 1964 та повного видання творів драматурга у 1985 році вважається одним з найвідоміших для українського читача. Також слід зазначити, що Ірина в минулому була театральною актрисою і вона добре знайома з театром. «Акторське минуле, безперечно, сприяло перекладу п'єси: у її прочитанні однаково враховано й інтереси актора, який вимовляє текст, і інтереси глядача, який цей текст сприймає» [8, с. 726]. На думку, Г. Кочура, переклад Стешенко «хоч і небездоганний у деталях, має значні й різноманітні позитивні якості». Іншомовний твір, на думку, І. Стешенко, повинен звучати в перекладі на іншу мову так, начебто він і був написаний цією мовою: лише стилістична своєрідність, особливості мислення й деталі побуту повинні говорити про те, що перед читачем – твір письменника іншої країни, іншого народу» [17, с. 54]. У перекладі Стешенко простежується позитивний, добрий образ двох закоханих, але втрачається образ неминучості майбутнього.

Переклад письменниці точніше передає емоційну напруженість оригіналу, а це є більш захоплююче, цікаве для читача. Стешенко дає більш свободи в перекладі, але можна помітити, що її переклад цілком передає значення оригіналу. Переклад Стешенко вишуканий, в її перекладі образна система відтворена точно, чітко та якісно. Ще в перекладі можна помітити, що перекладачка передає поетичність мови оригіналу в текст перекладу, і цим самим зберігає форму самої трагедії. Письменниця зробила свій переклад якісно, адже він повністю сповнений емоціями, можна помітити і радість, і кохання, і сум, і переживання, і страждання. Переклад є витонченим, наповненим гарними словами. Стешенко взагалі не економить на лексиці, а навпаки, вона з легкістю збільшує кількість рядків в монологів героїв, для зберігання виразності шекспірівських образів. Характерними рисами для перекладу письменниці є вишуканий поетичний стиль, використання романтичної лексики, мелодійність. Я думаю читач може одразу ж відчутти особливість перекладачки, а саме її поетичну мову, сильні почуття, адже в перекладі Стешенко відчутна виразність, переживання, які легко відтворити актором на сцені. Стешенко дбає про читабельність і сценічність.

Мета кожного перекладача – створити добрий, якісний, зрозумілий переклад, який є відмінним від попередніх перекладів. Більшість перекладачів надавали значення передачі мовних засобів Шекспіра. Твори Шекспіра перекладені багатьма мовами світу та дуже часто можна подивитися їх на театральній сцені. В українських перекладах є гра слів, історизми, архаїзми, фразеологізми, метафори та також звернення до різних стилів. У перекладах «Ромео і Джулієтти» кожен перекладач використовував свої стратегії для перекладу, тобто це стратегії, які відповідали потребам часу, цінностям та середовищу.

1.2. Труднощі перекладу часово віддаленого поетичного та драматургічного твору

Зазвичай говорять, переклад – перетворення «з однієї мови на іншу», але, насправді, в процесі перекладу відбувається не просто заміна однієї мови іншою. Можна сказати, що перекладом вважають передачу сенсу, адже це складний і багатосторонній вид людської діяльності. У наш час переклад є важливою частиною нашого світу. Переклад є однією з найважчих діяльностей людини, оскільки перекладач намагається певною мірою створити щось нове. Метою перекладача є одержати перекладений текст, наблизитися до тексту оригіналу, спробувати зробити так, щоб його переклад відрізнявся від інших перекладів і також найголовнішою метою є інтерес читача. Переклад робить інформацію доступною, зрозумілою. У будь-якій галузі є свої питання, проблеми, і перекладацька індустрія також не є винятком. Є труднощі, з якими мають справу перекладачі під час роботи над текстом.

Працюючи над текстом оригіналу перекладач має бути компетентним на всіх мовних рівнях, адже читачу потрібен якісний переклад твору, тому можна сміливо казати, що переклад не є просто заміною слів однієї мови словами іншої, а, навпаки, переклад є однією із головних, істотних процесів людської діяльності. «Переклад – один із найдавніших різновидів людської діяльності, адже, як вважається, водночас із різними мовними колективами з'явилася потреба у забезпеченні міжмовного спілкування і з'явилися перекладачі-білінгви як засіб вирішення цієї проблеми. Спочатку переклад мав виключно усний характер, але з появою писемності до усних перекладачів приєдналися письмові. Розповсюдження письмових перекладів відкрило доступ до культурних досягнень інших народів. Таким чином, переклад перетворився на один із найважливіших чинників цивілізаційного розвитку» [22, с. 4].

Способами відображення світу різними мовами і різницею культур, до яких належать мови перекладу та оригіналу, можна пояснити складність перекладу художніх, драматургічних текстів. Через дослівний переклад важко

передати всю глибину художнього твору або ж драматургічного часово віддаленого твору. Переклад художнього тексту – це написання нового твору. Переклад часово віддаленого тексту вимагає уважності, точності перекладу, чіткості та зрозумілості. Я думаю, що переклад часово віддаленого тексту не є легкою роботою, це є великою працею. При перекладі художніх або драматургічних творів, у перекладача є важливі завдання, які відрізняються від інших видів перекладу. Драматургічний переклад також є одним із складних перекладів. Драматургічний переклад є перекладом художнього тексту і це також текст, орієнтований на сценічну постановку. Можна сказати, що перекладач, який працює з художнім текстом, з драматургічним текстом має бути письменником, який має передати точно оригінальний текст, передаючи навіть найдрібніші деталі. Дуже важливо передати настрій твору правильно, правильно передати ідею автора, щоб читач зміг зрозуміти сенс твору, мету твору та ідею, яку хотів донести до читача письменник. Перекладачеві спочатку потрібно зрозуміти саме творіння, детально вивчити його і потім приступати до перекладу. Мета кожного перекладача – створити новий, якісний переклад у душі свого часу і середовища, відмінний від попередніх тлумачень.

Драматургічний твір – це твір, який перекладається, як писав Куліш, для того, щоб його представляли на сцені. Тобто, мається на увазі, що треба перекладати драматургічний твір такою мовою, яка не сприймалася б зором, але добре сприймалася б зі сцени. Це і є одним з труднощів перекладу драматургічного твору. Другий вид труднощів перекладу пов'язаний саме з тим, що це часово віддалений твір. Проблема в тому, що мова в трагедії не є сучасною мовою. Та, читаючи твір Шекспіра, аналізуючи текст трагедії, це можна легко побачити. Тобто перед перекладачем постають дві проблеми, вибору стратегії та як йому вирішувати ці проблеми, труднощі. Або перекладач працює над стратегією осучаснення, або ж над стратегією архаїзації, тобто він має право обирати сучасну мову і писати цілком сучасною мовою, так якби написав твір сам письменник, якби він писав його сьогодні. Або ж перекладач намагається в своїх перекладах ввести елементи цієї архаїзації, цієї застарілості

та показати текст таким чином, що ми можемо зрозуміти, що йдеться мова не про сучасний твір, а про твір, який був написаний декілька століть тому. Тут існує дуже багато проблем, нюансів, зокрема пов'язаних з тим, що історія англійської мови відрізняється від історії української мови. Якись періоди, які проходила в своєму історичному розвитку англійська мова не можна зіставити з відповідними періодами української мови. Тому архаїзацію в українській мові буде важко витримати, та більшість перекладачів, які працювали з творами Шекспірами, вони насправді перекладали його сучасною мовою. Але тут є такий момент, що, наприклад, сучасна мова Куліша – це ХІХ сторіччя, а сучасна мова Стешенко – це ХХ сторіччя. Тобто можемо сказати, підходи в них були майже однакові, але переклади були зроблені в різні періоди, отже вони будуть сильно відрізнятися. Отже, я думаю, що відсутність схожості в картинах світу мов також можна назвати однією з основних причин існування лексичних труднощів перекладу часово віддаленого поетичного та драматургічного твору.

На мою думку, незнання якихось слів, термінів під час перекладу – це також можна вважати труднощами перекладу часово віддаленого поетичного та драматургічного твору. Тобто, роблячи переклад, перекладач повинен мати якісь фонові знання, щоб отримати якісний переклад тексту будь-якого виду, і ці фонові знання можуть допомогти отримати добрий результат перекладу. «Якість перекладу, у свою чергу, залежить від ступеня сформованості перекладацької компетентності, яка включає необхідні знання (фонові, тематичні, контекстуальні), матеріал (мовний, зокрема термінологічний) та доведені до автоматизму перекладацькі дії у певній галузі» [12, с. 4]. Розглядаючи проблему фонових знань у методичному ракурсі, Г. В. Ейгер вважає, що «перекладачеві потрібні (поряд зі знанням вихідної мови та мови перекладу) знання тієї реальної дійсності (екстралінгвістичної ситуації), яка відбивається у матеріалі, що перекладається. В ідеальному випадку перекладач повинен: 1) знати вихідну мову і мову перекладу як відправник і одержувач інформації відповідно; 2) знати дану спеціальну область на рівні відправника й одержувача; 3) знати способи перекодування, що дозволяють переходити від

вихідної мови до мови перекладу» [6, с. 8]. Отже, на мій погляд, фонові знання є невід'ємним компонентом професійної компетенції перекладача та з метою досягнення адекватності перекладу перекладачі повинні мати базові знання для отримання відповідного, якісного перекладу.

На мій погляд, переклад художніх текстів з однієї мови іншою – складне завдання. У результаті перекладу має вийти твір, який повністю передає дух та ідею оригіналу. Переклад художнього твору, драматургічного часово віддаленого твору дозволяє людям ознайомитися з шедеврами світової літератури та також сприяє поширенню національної культури. Переклад часово віддаленого поетичного та драматургічного твору описує та передбачає взаємодію державних мов і літератур. Проблема драматичного твору обумовлена його належністю одночасно до двох видів мистецтва – театру і літератури. На думку сучасного американського дослідника Джорджа Велворта, перекладач драматичного твору опиняється перед двома основними проблемами: проблемою вимовлюваності (*speakability*) і проблемою стилю (*style*) [39, р. 140]. Проблема перекладу драми займає особливе місце в сучасному перекладознавстві. Це пояснюється неоднозначністю інтерпретації, трактування даного літературного жанру.

Переклад твору є нелегкою роботою, а переклад драматургічного твору є однією з найважчих робіт. Потрібно до читача донести сенс оригіналу тексту, потрібно донести той самий настрій, який хотів показати сам автор драматургічного твору, ту саму ідею оригіналу. Трагедії Шекспіра цікаві з точки зору перекладу на українську мову, порівняння перекладів різних авторів дає можливість краще пізнати як техніку перекладу, так і особистість перекладача в контексті інтерпретації даного тексту. Чому переклад драматургічного твору є однією з найважчих робіт? Адже незважаючи на те, що в художніх текстах вживається набагато менше спеціальної лексики, вони наповнені метафорами, символами, алегоріями – елементами художньої мови. А драматургічні тексти, крім цих елементів, також наповнені архаїзмами, історизмами. Українська мовознавиця Р. П. Зорівчак розмірковує про те, що

«переклад художнього тексту має максимально відтворювати схожість до вихідної картини світу, яка характеризує етнокультурну специфіку соціуму. Вона наголошує на тому, що здійснюючи переклад, створений автором іншою мовою та культурою, перекладач має простежити особливості іншого світобачення та віднайти засоби для відтворення цих особливостей при перекладі» [10, с. 2].

Ми всі розуміємо, що кожен перекладач по-своєму розуміє та інтерпретує текст оригіналу, що стає причиною варіативності перекладів. Таким чином, аналізуючи різні переклади одного твору, можна дослідити відмінності на лексичному, стилістичному, фонетичному, граматичному та інших мовних рівнях. «Загальна теорія перекладу розкриває поняття перекладацької норми, на основі якої робиться оцінка якості перекладу» [23, с. 31]. Одним з основних і найбільш складних завдань перекладу є правильний вибір слова для повної передачі значення слова в тексті, що перекладається. Важкість цього завдання обумовлюється складною природою слова, його багатогранністю та семантичним багатством.

До основних проблем художніх драматургічних творів належать: особливість перекладу стійких виразів; проблема перекладу гри слів; культурні відмінності, при цьому основним завданням перекладача є усунення проблем, що виникають. На мій погляд, твори світової літератури живуть, поки їх перекладають сучасними мовами. Перекладач – творець нового тексту та вплив його особи на текст незаперечний. М. Рильський зауважував, що «кожен перекладач може при вдалому відтворенні іншомовного оповідання, п'єси, поеми, вірша і т. ін. проминути ту чи іншу рису оригіналу, наголосивши зате на іншій, яка здається йому найістотнішою» [25, с. 25]. Вдалим є той переклад, в якому уявлення автора про предмет його написання, про життя в цілому, про кохання, помсту, роздуми максимально стикається. Переклад часово віддаленого твору слід виконувати з урахуванням літературних норм часу створення оригіналу. Також, на мій погляд, дуже важливо знати біографію

письменника, щоб не мати ризику упустити причини деяких прогалин, які розкриває письменник у своєму творі.

Із практики перекладу відомо, що система смислів, що закладена у вихідному тексті доповнюється новими та привнесеними в процесі перекладу словами, ідеями. Літературний переклад є складним завданням. Тобто, перекладачі повинні добре володіти мовою, мати творче мислення і письменницькі здібності. Тому переклад відомих авторів «Ромео і Джульєтта» вийшов якісним та цікавим для читання, що читач може начебто поринути в епоху написання оригіналу твору.

1.3. Історизми та архаїзми: визначення та характеристика

Літературні твори живуть довгим життям, тому в них ми можемо зустріти застарілі слова, що вийшли із вживання як до їхнього написання, так і після їхнього написання. Щоб збагатити свій переклад, перекладачі використовують різні стратегії перекладу, різні художні засоби, різну застарілу лексику. Застарілі слова використовуються в художніх творах, що розповідають про минуле. Нині нові слова витісняють колишні, змінюється їхній склад на фонетичному, морфологічному, граматичному, лексичному, синтаксичному рівнях. Певні слова отримують більш сучасні синоніми, що відповідають епосі та літературним нормам мови, а інші слова виходять із вживання і зовсім зникають. Застаріла лексика, своєю чергою, представлена історизмами та архаїзмами. Історизми й архаїзми часто плутають, тому треба запам'ятати, що історизми — це явища або предмети, що зникли. Архаїзми — це явища або предмети, що замінили іншими синонімами. Однак значення архаїзм та історизм у деяких словниках різняться. Слова або ж їх окремі значення, явища, що зникли та у сучасній мові не мають синонімів називають історизмами. А архаїзми навпаки, мають сучасні синоніми, якими ми зараз користуємося кожен день. У своїй роботі «Лексикон сучасного та порівняльного літературознавства» Анатолій Волков чітко розмежовує історизми та архаїзми.

На думку мовознавця історизмами є «слова, що позначають поняття та предмети, яких у сучасності немає» [18, с. 238], а архаїзмом є «застаріле слово або форма слова, що вийшли з активного словникового фонду сучасної мови, але поняття, які вони позначають, надалі існують» [18, с. 46].

Якщо архаїзм вважають словом, що існує насправді і просто змінили його, то історизм визначає предмети, процеси та явища, які припинили своє існування і залишилися лише як об'єкт вивчення істориків. Для непрямой характеристики персонажа, автори вводять терміни, високу літературну лексику, архаїзми або історизми. Завдяки історизмам та архаїзмом перекладач може показати настрій та дух минулого. Під час читання трагедії можна побачити деякі слова, які були застарілими в епоху написання самої трагедії, а інші слова на той момент залишалися словами активного словникового запасу, але зараз, оскільки вже багато часу, вважаються застарілими. Також для відтворення колориту минулих епох, для надання урочистого, піднесеного чи, навпаки, жартівливого, іронічно-сатиричного звучання ми можемо помітити і історизми, і архаїзми в текстах оригіналах та текстах перекладах.

Існують деякі труднощі, які пов'язані з перекладом історизмів. Вони спричинені відсутністю відповідників, ускладненнями пояснень і це може створювати потребу введення додаткових коментарів чи навіть вилучення історичної реалії або її заміну нейтральним еквівалентом. Також існують труднощі, які пов'язані з перекладом архаїзмів. Вони спричинені відсутністю відповідних морфологічних, словотвірних, синтаксичних, лексичних явищ, як у вихідній, так і в цільовій мовах. Для перекладознавців важливим є той факт, що історичні реалії в художніх драматургічних творах відзначаються не тільки часовою, а й територіальною маркованістю, а це й дозволяє їх віднести до класу реалій. Кожна країна, кожен народ має власні історичні реалії, та саме ці реалії завжди будуть невідомими для носіїв інших мов та представникам інших культур чи суспільств. Через такі факти історизми та архаїзми відносять до перекладацьких труднощів, а принаймні їхню частину – до безеквівалентної лексики.

Історизм – лінгвістичне поняття про слова або стійкі словосполучення, що являють собою назви зниклих предметів, явищ людського життя. Історизми відносяться до пасивного словника і не мають синонімів у сучасній мові. Також можна дати визначення, що історизми – це слова або їх окремі значення, що вийшли з ужитку разом з позначуваними ними реаліями. Згідно «Сучасного лінгвістичного словника» Анатолія Загнітка, історизмами вважаються слова, що «вийшли з ужитку у зв'язку з тим, що вийшли з ужитку та/або припинили своє існування предмети, явища та поняття внаслідок соціально-побутових і суспільно-політичних змін» [7, с. 275]. Застарілі слова вживають у науковій або художній літературі, коли потрібно відтворити картини минулого. Наявність стратегій осучаснення та архаїзації, які застосовуються з огляду на умовний темпоральний розподіл художніх творів відносять до особливостей відтворення історизмів. Дуже часто переклад за допомогою автохтонного відповідника та застосування прийомів лексичних трансформацій уподібнюючий переклад, контекстуальна заміна та смисловий розвиток є способами відтворення історизмів. Історизми пов'язані з життям різних народів у різний час. Вони часто позначають предмети поняття або явища, які існували у певний історичний момент.

Архаїзми є словами, термінами, явищами, виразами, граматичними формами, що вже застаріли, зараз зникли і мають сучасний синонім (на відміну від історизмів). В українській літературі архаїзми використовуються як стилістичні засоби для надання мові ввічливості та урочистості. Архаїзовані твори створювалися авторами з використанням архаїзмів, тому відтворення їх при перекладі в співвідносності до їх функцій, є досить закономірним. Архаїзми – це мовні елементи різних рівнів, що вийшли з ужитку внаслідок еволюційних процесів і потенційно можуть мати сучасні заміники. Похідні слова, що збагачують нашу лексику, можуть утворюватися від архаїзмів. «Архаїзми – це застарілі слова, словосполучення, граматичні чи синтаксичні форми, що вживаються в художній літературі як прийоми з різними стилістичними функціями... До архаїзмів відносять історизми (частина слів,

витіснена з активної лексики в пасивну), біблеїзми, старослов'янізми, давньоукраїнізми. Архаїзми в українській літературі мають велику традицію, присутні у всіх її родах і жанрах» [19, с. 63]. Певні терміни, що з часом стали позначеннями архаїзмів, виходять із ужитку, але їм на зміну приходять ще більше нових завдяки активному розвитку науки та технічному прогресу. Архаїзми, що передають особливості минулих епох, нерідко викликають труднощі при перекладі.

За своїм походженням як архаїзми, так і історизми можуть бути найрізноманітнішими. Може виникнути питання, а чи взагалі потрібні ці історизми, архаїзми? Якщо ви працюєте з текстом минулих епох, то однозначно відповідь буде так. Адже використання архаїзмів, історизмів дозволяє наблизити нашого читача до певного історичного часу. Архаїзми та історизми описують старі місця, міста. Історизми та архаїзми розглядаються як дві окремі групи застарілої лексики. Використовуються вони як образотворчий засіб у творах художньої літератури, де вони сприяють відтворенню тієї чи іншої історичної епохи. Хоча архаїзми та історизми можуть мати загальне походження в історичному контексті, вони мають різний характер та спосіб використання. У драматургічних творах часто можна побачити застарілі слова. Адже вони збагачують текст змістом та колоритом минулих днів. Можна сказати, що архаїзми мають синоніми у сучасній мові, а історизми таких синонімів не мають. Для оформлення перекладу драматургічних, художніх творів в текстах широко використовують такі засоби як епітети, порівняння, метафори, авторські неологізми, гру слів, іронію, діалектизми. Ось таким чином і використовують і історизми, і архаїзми, адже за допомогою цих застарілих слів, читач може поринути у минуле, у часи, коли написано було саме цей твір.

Висновки до розділу 1

Вільям Шекспір це відомий англійський драматург, письменник та поет другої половини другій половині XVI ст. Герої його творів є незвичайними

людьми, які наділені душевними силами. Багато перекладачів зробили переклади творів Шекспіра багатьма мовами світу і зараз можна їх побачити на театральній сцені дуже часто. Перші переклади творів В. Шекспіра українською мовою з'явилися на початку XIX століття, і цей час вважається своєрідною добою Відродження. Шекспірівська трагедія «Ромео і Джульєтта» - шедевр світової літератури. Кожен раз трагедія відкривається для читачів із нового боку. Перший переклад трагедії «Ромео і Джульєтта» українською мовою зробив Пантелеймон Куліш. У 1952 році п'єсу переклала Ірина Стешенко. Сьогодні переклади Куліша вважають застарілими, але незважаючи на це, переклад Куліша є одним із цікавих перекладів. Переклад Куліша є першим і схожим на оригінал. У перекладі Стешенко можна відчутти виразність, хвилювання, що легко відтворити актором на сцені. Стешенко піклується про чіткість, зрозумілість та драматичність. Перекладач часто звертається до власних стильових засобів заради цікавого, доброго та якісного перекладу.

Переклад твору – це нелегка робота та також переклад драматургічного твору дуже важлива робота. Переклад робить інформацію більш доступною та зрозумілою. Куліш писав, що драматургічний твір – це твір, який перекладається для представлення цього твору саме на сцені. Можна сказати, що потрібно робити переклади драматургічного твору такою мовою, яка добре сприймалася б саме зі сцени. Вважають складним завданням переклад художніх текстів з однієї мови на іншу. Належність одночасно до двох видів мистецтва – театру і літератури, вважається проблемою драматичного твору. До основних проблем художніх драматургічних творів належать: особливість перекладу стійких виразів; проблема перекладу гри слів; культурні відмінності, при цьому основним завданням перекладача є усунення проблем, що виникають.

Щоб отримати добрий результат у художньому тексті, перекладачеві потрібно зрозуміти настрій, в якому писав автор, умови, в яких писав автор. Таким чином, можна буде отримати переклад, який зацікавить читача. Художній переклад є важким видом перекладу, адже у такому перекладі потрібно передати стиль автора, лексичну та синтаксичну структуру. Переклад

тимчасово віддаленого драматургічного твору не вимагає буквральності, але обов'язково потрібно зберегти форму, структуру, зміст та настрій оригінального тексту. Як і в усіх перекладах, є вимоги до перекладу тимчасово віддаленого драматургічного твору, тобто це ясність, точність та ідея роботи повинна доноситись до читача зрозуміло.

Для написання якісного та цікавого перекладу, автори використовують багато художніх засобів та також застарілі слова. Застарілі слова можна побачити у художніх творах, де розповідається про минуле. А саме застаріла лексика представлена історизмами та архаїзмами. Історизми — це явища або предмети, що зникли. Архаїзми — це явища або предмети, що замінили іншими синонімами. Використання архаїзмів, історизмів дозволяє наблизити нашого читача до певного історичного часу. Архаїзми та історизми описують старі місця, міста. Використання архаїзмів, історизмів дозволяє наблизити сучасного читача до певного історичного часу. Також застарілі слова можуть використовуватись у художньому тексті для вказівки на час, коли відбуваються дії. Застарілі слова потрібні, щоб передати історичний характер того періоду. Завдяки архаїзмам та історизмам, які є в перекладі трагедії, переклад твору стає більш цікавим та захоплюючим для читача.

Переклад є тяжкою роботою. Переклад тимчасово віддаленого драматургічного твору є й цікавою, але й однією з важких видів перекладу. Переклад художнього, драматургічного тексту – це написання нового твору. Перекладач повинен передати настрій автора, повинен перекласти текст дуже близько до оригіналу, звертаючи навіть на найменші деталі, на незначні моменти у творі. Художній, драматургічний переклад потребує уважності, точності, творчості від перекладача. Основна ідея художнього перекладу є те, щоб перекладач передав авторський задум. Переклад має зацікавити читача, щоб читачеві було цікаво, що буде далі. При роботі з художніми текстами, з тимчасово віддаленими текстами перекладачі використовують багато різних художніх засобів, щоб переклад твору був цікавим. При перекладі перекладачі використовують застарілу лексику, тобто історизми та архаїзми.

Використовуючи застарілу лексику, навіть читачеві буде цікаво читати цю роботу, адже такий переклад одразу стає цікавим та якісним. Таким чином, перекладачі збагачують переклад і передають настрій, в якому писав твір сам автор.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ЧАСОВО ВІДДАЛЕНОГО ДРАМАТУРГІЧНОГО ТВОРУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

У цьому розділі ми розглянемо визначення та характеристики перекладацьких стратегій архаїзації та модернізації. Перекладом, у вузькому значенні, називають дією перекладача створення тексту перекладу. Ще переклад можна назвати діяльністю, яка полягає у передачі змісту тексту однією мовою засобами іншої мови. Переклад є важкою діяльністю, адже кожному перекладачеві хочеться передати той самий настрій, який у тексті оригіналу, ті самі переживання, що проживають герої. Переклад є складним завданням.

Правильний переклад – це результат абсолютного володіння мовами, знання практики перекладу, що дозволяє здобути правильну стратегію перекладу. Процес перекладу включає два етапи: з'ясування перекладачем змісту оригіналу та вибір варіанта перекладу. В результаті цих етапів здійснюється перехід від тексту оригіналу до тексту перекладу.

Спочатку слід зрозуміти, що таке стратегія. Стратегія — це план дій, якого слід дотримуватися задля досягнення мети. Поняття стратегії співвідносять як із загальними, так і з більш конкретними поняттями. А що таке перекладацька стратегія? У перекладознавстві поняття стратегії перекладу є розповсюдженим, але не має чіткого загальноприйнятого визначення цього терміну. Якогось однозначного пояснення поняття «перекладацька стратегія» складно знайти у працях науковців, адже думки вчених, викладачів, професорів, науковців розбігаються, а ось в словниках взагалі не подають визначення цього поняття. Як відомо, стратегія перекладу відноситься до дискусійних термінів сучасного перекладознавства. Адекватний та якісний переклад можна отримати завдяки використанню перекладацьких стратегій. Щоб отримати гарний та якісний переклад, перекладачеві потрібно вибрати правильну стратегію. Поняття стратегії перекладу стає інструментом або ж

можна сказати маркером сучасного наукового міркування. Стратегія перекладу це нібито програма здійснення перекладацької діяльності, яка визначається специфікою комунікативної ситуації і, у свою чергу, визначає характер професійної поведінки перекладача. Розуміння стратегії як складової діяльності перекладача потребує визначення її місця серед інших складових перекладацького процесу. Стратегія перекладу сприймається як загальна програма здійснення перекладацької діяльності. О. В. Ребрій наголошує, що «Ієрархія перекладацьких рішень визначається загальною спрямованістю дій перекладача або інакше кажучи перекладацькою стратегією» [24, с. 72].

Перекладацька стратегія – набір принципів перекладу щодо способів передачі змістових елементів оригіналу; ступеню точності відтворення змісту тексту загалом; стилістичної адекватності обраних перекладачем відповідностей; співвідношення критеріїв точності та правильності перекладу. Андрієнко Т.П. визначає стратегію перекладу як «когнітивний регулятив перекладацького дискурсу, ментальну програму діяльності перекладача з пересотворення концепту оригіналу, яку перекладач формує внаслідок вибору одного з можливих варіантів уявного (умоглядного) образу цільового тексту» [2, с. 58]. Одним із найважливіших стратегічних перекладацьких принципів є критичне ставлення до своїх дій. Наприклад, коли ми маємо суперечливий, незрозумілий або ж взагалі позбавлений сенсу текст оригіналу, то недостатні знання перекладача можуть бути причиною цього.

Є багато ідей, навіщо потрібна перекладацька стратегія. Стратегія перекладу потрібна на етапі навчання перекладу, адже дозволяє розподілити теоретичні знання про переклад, а також стратегія перекладу потрібна в роботі з текстом, який хочемо перекласти. Добре продумана стратегія перекладу, який використовуватиме перекладач у своїй роботі, може допомогти досягти високих цілей та зацікавити читача. Х. П. Крінгз визначає перекладацьку стратегію як потенційно свідомий план дій перекладача з вирішення конкретної перекладацької проблеми в межах конкретного перекладацького завдання [33],

а В. Льюшер визначає стратегію як потенційно свідому процедуру вирішення проблеми, що виникає під час перекладу тексту або його частини [34].

Результатом взаємодії двох стратегій є перекладацька стратегія, яка формується при роботі з творами історичного жанру. Вивчення проблеми перекладацьких стратегій має теоретичне та також практичне значення. Важливими аспектами стратегії перекладу є способи, методи та прийоми перекладу. Стратегія перекладу містить у собі способи діяльності перекладача у вирішенні завдань перекладу для того, щоб досягти основної мети – створення тексту оригіналу. Взагалі поняття перекладацької стратегії утворилося до того, як перекладознавство сформувалося як наукова дисципліна. Зазвичай, стратегії в самих перекладах є процедурами для того, щоб розв'язати перекладацькі проблеми, або ж є процедурами, які включають обрання іншомовного тексту для подальшого перекладу. Завдяки стратегії перекладу можна знайти відповідний шлях вирішення перекладацьких проблем.

Стратегії перекладу дуже важливі. Можна сказати, що стратегія перекладу є планом, який описує, як перекладач виконуватиме свою роботу, як перекладач забезпечуватиме точність роботи, культурну прийнятність і привабливість. Добре продумана стратегія перекладу, правильно обрана стратегія перекладу може допомогти перекладачеві досягти високих цілей та зацікавити читача. Взагалі, стратегія перекладу може бути спрямована на цілісне перетворення текстового концепту та також на переклад окремих фрагментів тексту. Насамперед, під час вирішення конкретних завдань, стратегія перекладача залежить від визначення мети перекладу й умов його виконання.

На мою думку, перекладацькі стратегії – є засобами для прийняття рішень та вони сприяють становленню й розвитку перекладацької компетенції. Американський теоретик перекладу Л. Венуті сформулював дві основних стратегії в перекладі: *foreignisation* та *domestication*. Наше розуміння стратегії одомашнення переформується з інтерпретацією Л. Венуті, який пов'язує її з «вільним перекладом», тобто таким, що «здатний надати читачеві

безперешкодний доступ до глибоких думок» автора, з «природністю», завдяки якій текст перекладу сприймається як оригінал [38, с. 5]. Вчений також наголошує, що вибір цієї стратегії (як і протилежної їй стратегії очуження) виникає у разі наявності труднощів у відтворенні культурних, політичних чи економічних сфер вихідного тексту [37, с. 240]. Друга складова частина перекладацької стратегії є одомашнення – очуження. «Головна функція перекладу одомашнення – розбудова вже існуючої в цільовій культурі літературної традиції, тоді як функція перекладу очуження полягає у введенні до цільової літератури нових стилів, висловів, засобів та прийомів» [13, с. 522]. Український перекладознавець О.В. Ребрій зазначає, що «стратегія одомашнення орієнтована на максимально адекватну передачу смислу, тобто є стратегією смислу, а стратегія очуження орієнтована на передачу особливостей форми, тобто є стратегією форми» [22, с. 12]. Перекладач робить вибір або ж між історичною стилізацією та модернізацією або ж між одомашненням і очуженням. У підсумку, варіантами відповідників при перекладі історизмів та архаїзмів є такі: сучасний автохтонний; сучасний запозичений; історично віддалений автохтонний; історично віддалений запозичений.

Переклад збагачує життя людини, адже дає йому можливість спілкування та передачі інформації. Стратегія перекладу допомагає перекладачеві отримати добрий результат у перекладі. Але одне з найголовніших завдань, що перекладачеві потрібно вибрати правильну стратегію для свого перекладу. При виборі правильної стратегії можна досягти адекватного перекладу, а при виборі неправильної стратегії можна отримати переклад, який буде не цікавим читачеві. Стратегії перекладу були популярним об'єктами дослідження протягом десятиліть, що пояснює різноманітність їх визначень.

Стратегії архаїзації та модернізації, зазвичай, відокремлюють, коли говорять про переклад історизмів та архаїзмів. Історизми та архаїзми – це застарілі слова, синтаксичні конструкції. Навіть зараз дуже часто всі плутають між собою поняття історизмів та архаїзмів і не знають коли і що використовувати. Історизми – це явища, які зникли, а архаїзми – це явища, які у

наші дні вже замінили. Завдяки застарілій лексиці перекладач збагачує свій переклад і робить його цікавішим. У своїх трагедіях Шекспір використовує форми другої особи однини, якої взагалі не існує, це й буде типовий архаїзм.

Так, що вибрати: стратегію архаїзації або модернізації? Це залежить від переваг перекладача, а також від вимог сучасності, від вимог культури і від різниці в часі між текстом оригіналу і текстом перекладу. Правильний вибір перекладацької стратегії забезпечує якісний переклад, який може передати настрій часів, років, у яких сам автор. Актуальною проблемою сучасного перекладознавства є вибір між стратегією архаїзації чи модернізації при відтворенні стилістичних особливостей часово віддаленого першотвору. Ідея про можливість модернізації чи архаїзації часово віддаленого першотвору бере свій початок із праць Дж. Холмса, який розуміє терміни «архаїзація» як переважне орієнтування на відправника літературного повідомлення, а «модернізація» – орієнтація на сучасного читача перекладу [32, с. 104–108].

У чому суть, цих стратегій, архаїзації та модернізації? Спочатку, хочу відмітити, що архаїзми є відображенням реальної дійсності та вони відіграють важливу роль в тексті. Стратегія архаїзації полягає в тому, щоб у перекладі так само підібрати застарілі слова та вирази, щоб навіть у сучасного читача при читанні складалося вираження, що він читає застарілий текст, адже там так само використанні застарілі, але вже для української мови, слова та форми. Для збереження художньої оригінальності та історичної достовірності тексту оригіналу, перекладач передає певні мовні ознаки твору, використовуючи стратегію архаїзації. При використанні архаїзації, стратегія перекладача полягає в тому, або ж зберегти часову дистанцію, або ж дозволити читачеві спілкуватися із сучасником. Натомість, стратегія модернізації, це стратегія, коли ми замінюємо застарілі слова на сучасні слова, які не мають цього застарілого характеру. Наприклад, перекладач може обрати стратегію модернізації й тоді він відтворює часово віддалений першотвір сучасною мовою, адже відчуженість між сучасною мовою та змістом примушує його знайомитися з ним. Стратегія модернізації відбувається через використання

різних концептів, сценаріїв пізніших часових періодів. Можна ще сказати, що стратегія архаїзації полягає у складанні образу минулих днів через уживання якихось граматичних форм, архаїчних лексем, прагматичних формул. А стратегія модернізації охоплює створення сучасного образу, завдяки підбору сучасних синонімів, заміни, наприклад, архаїчних термінів на сучасні терміни. У деяких текстах оригіналу або ж текстах перекладу, в авторів не було мети створити часову дистанцію. Роблячи переклад, перекладачі можуть і модернізувати переклад, шляхом створення ілюзії спілкування із сучасним читачем, і архаїзувати переклад, для того, щоб зробити помітною часову дистанцію між автором і читачем. Архаїзація, або ще як називають «зістарення» – це мовний засіб створення перекладу, коли часова дистанція між створенням оригіналу та його перекладом є великою та також існує велика розбіжність лінгвістичних характеристик співвідносних епох. А модернізація це є навпаки «осучасненням» тексту з використанням сучасних мовних одиниць. Взагалі, як відомо, перекладознавство розглядає проблему «архаїзації та модернізації» разом з проблемою «одомашнення та очуження». Тобто наближення читача до автора, це є архаїзація і «очуження» або ж, навпаки, наближення автора до читача та це є модернізація і «одомашнення». Буває таке, що в одному перекладі поєднується стратегія архаїзації та стратегія модернізації. Тобто, коли якісь застарілі елементи перекладач передає так само застарілими, а якісь інші він передає сучасними елементами, тобто комбінує по-різному.

На мою думку, вибір тієї чи іншої стратегії допомагає перекладачеві зробити правильний вибір та здійснити відповідний вплив на читача, що є дуже важливим при перекладі текстів. Зробити переклад є важкою роботою, а вибрати правильну перекладацьку стратегію також викликає труднощі у перекладача, адже від правильно обраної стратегії перекладу залежить якість перекладу, адекватність перекладу, точність перекладу. Один із важливих етапів у перекладі є формування та обрання стратегій перекладу, адже неправильно обрана стратегія може знищити увесь художній текст та у читача

навіть не буде інтересу дочитати текст до кінця. «Переклад художній – різновид літературної творчості, передавання художнього тексту однієї мови іншою» [3, с. 84]. Переклад може мати різну мету. У кожному перекладі перекладач може переслідувати декілька цілей і кожна з них буде визначати ступінь збереження або відмови від відповідності. «Оскільки переклад охоплює щонайменше дві мови і дві культурні традиції, перекладачі постійно вирішують проблему відтворення культурних аспектів, імпліцитно закладених в тексті оригіналу. Культурне підґрунтя для перекладу набуває різних форм в широкому діапазоні: від лексики та синтаксису до ідеології і способу життя в певній культурі» [20, с. 11]. Переклад можна поділити на два типи – той, який орієнтується на форму, та той, який орієнтується на зміст. У роботі професора риторики Ш. Батє, яка присвячена принципам перекладу, основною складністю перекладу є не розуміння, а відтворення оригіналу. Перекладач насамперед повинен вичерпно розуміти дух (*genius*) кожної з мов [29, с. 5]. А. А. Ф. Тайтлер розробляє такі основні принципи, наводячи їх у порядку переваги: 1) переклад повинен повністю відтворювати ідеї оригіналу; 2) стиль та манера викладу мають бути такими ж, як у оригіналі; 3) переклад повинен читатися з тією ж легкістю, що і оригінальний твір [36, с. 16].

Художній переклад тексту або переклад драматургічного тексту є перекладом художніх творів, літератури, де важливо передати стиль автора, лексичну структуру та синтаксичну структуру. «Переклад художнього твору – не копія іншого тексту, а насамперед – витвір словесного мистецтва» [16, с. 37]. Щоб отримати добрий переклад, потрібно не тільки розуміти оригінал тексту, але також перекладачеві потрібно добре володіти мовами, якими здійснюється переклад. Можна сказати, що перекладач художньої літератури, перекладач драматургічного твору має бути талановитим, творчим та щиро зацікавленим текстом, щоб передати дух та характер оригіналу твору. «Творчий підхід перекладача, який має бути інтерпретатором, до своєї справи передбачає уникнення буквализму» [5, с. 7]. Є багато різних відмінностей художнього перекладу з інших видів перекладу, і однією з важливих це відсутність поняття

правильності перекладу. Тобто на відміну від звичайного перекладу, художній або драматургічний переклад тимчасово віддаленого тексту не передбачає дослівну передачу сенсу і точність відтворення оригінального тексту. На думку Р. П. Зорівчак, «завданням перекладу є відтворення оригіналу не через копіювання елементів і структур оригіналу, а через схоплення їхніх функцій» [9, с. 17]. Перекладений текст повинен бути викладений у максимально простій та ясній формі мови. Художній переклад, драматургічний переклад має бути зрозумілим для читача. Важливо пам'ятати, що простота та стислість перекладу не повинні втратити ясності викладу тексту та легкості його розуміння.

Переклад збагачує життя людини, оскільки дає людям багато можливостей. Загалом переклад є невід'ємною частиною нашого світу. За словами О. І. Чередниченка, саме переклад допомагає зберегти культурну різноманітність як скарб людської цивілізації. На думку дослідника, «переклад можна порівняти з своєрідним фільтром, який пропускає все корисне та необхідне для розвитку цільової мови та культури та затримує те, що може зашкодити їхній ідентичності» [27, с. 171]. Мета будь-якого перекладу з іноземної мови рідною - познайомити читача, який не знає цю іноземну мову, з будь-яким текстом або змістом усного висловлювання. «Переклад — це робота, що виконується над мовами: процес заміни тексту однією мовою текстом іншої» [30, с. 1]. Можна сказати, що перекладом є передача повідомлення з однієї мови іншою. Тому переклад завжди має на увазі функції мови. «Мова займає центральне місце в освіті: це засіб передачі змісту освіти; це об'єкт дослідження; це об'єкт переконань, важливих у вихованні; це ключовий елемент ідентичності студентів; це створює потенційні проблеми в освіті, головним чином через переконання, які ми маємо про це; і це цінний ресурс для тих, хто знає, як ним користуватися» [31, с. 8]. Переклад художніх текстів, драматургічних текстів є важкою роботою. Перекладачі, працюючи з такими творами, нібито створюють новий свій твір часового віддаленого часу. Гарний перекладач прагне досягти можливої відповідності тексту перекладу тексту

оригіналу за збереження стилістичних особливостей оригіналу і забезпечити цілісність, узгодженість, точність перекладу.

Переклад важливий у наш час. Я думаю, що без перекладу було б неможливо, наприклад, прочитати твір улюбленого автора. «У найзагальнішому плані переклад можна визначити як збереження змісту повідомлення при зміні його мовної форми» [15, с. 9]. Зрозуміло, що переклад як усі сфери діяльності змінюється, адже час змінюється, люди знаходять багато нового та корисного. «Питання, які зазвичай вважаються актуальними та досить важливими, щоб ставити їх у сфері перекладознавства, зараз дуже відрізняються від тих, що були двадцять років тому...» [28, с. 1]. Переклад відкриває двері до багатьох літератур світу, до творів різних часів, до розуміння інших культур. Переклад пропонує новий погляд на читання, на сам переклад з однієї мови на іншу. Для якісного перекладу слова, речення, потрібно зрозуміти сам текст оригіналу. «Ви починаєте роботу з читання оригіналу з двома цілями: по-перше, щоб зрозуміти, про що йдеться; по-друге, проаналізувати його з точки зору «перекладача», яка не збігається з точкою зору лінгвіста чи літературознавця. Ви повинні визначити його наміри та спосіб написання, щоб вибрати відповідний метод перекладу та визначити конкретні та повторювані проблеми» [35, с. 11]. Можна сказати, що важливість перекладу у суспільстві набагато перевершує очікування. Переклад поєднує культури, полегшує спілкування та найголовніше, завдяки перекладу читач може отримати якісний переклад твору.

На мій погляд, перекладачі мають чітко розуміти з якою метою перекладають текст та для кого, яке завдання буде виконувати перекладений ним текст. Можна сказати, щоб отримати якісний переклад, то треба зрозуміти, у якому часу писав автор, які були умови при написанні тексту, що саме використовував автор, щоб збагатити твір. «Повноцінним переклад може бути лише тоді, коли кожна думка автора твору в перекладі буде співзвучна системі його поглядів у першотворі» [15, с. 6]. Звісно, стратегія перекладу визначається особистісними якостями перекладача, який сам виробляє елементи власної

стратегії на практиці. Але буває таке, що помилки перекладача пояснюються невірним підходом до своєї діяльності або ж нехтуванням міркуванням стратегії перекладу. Звичайно, можна сказати, строгих правил для вибору стратегії перекладу немає. Але краще буде, якщо до вибору стратегії перекладу поставитись відповідально, роздумуючи, яка стратегія перекладу підійде більше. Таким чином перекладачеві можна буде досягти мети та отримати високий результат у перекладі. В. В. Коптілов, коментуючи проблеми успіху й невдач перекладачів, також зауважує, що «твір, над яким працює перекладач, повинен належати до його улюблених творів, він має бути джерелом натхнення для перекладача» [16, с. 12]. На мою думку, справа перекладача не легка, адже саме перекладач має справу і з оригіналом, і з перекладом, і з двома взагалі різними культурами та також ці тексти є віддаленими один від одного на велику часову відстань. Для досягнення всіх своїх цілей перекладач може робити важливі зміни в тексті перекладу, змінюючи форму і зміст тексту оригіналу. Або ж відходити від тексту оригіналу, зберігаючи його сенс, але варіюючи стилістичну оформленість або ж просто точно зберігати параметри тексту оригіналу.

Звісно, один іншомовний літературний твір можуть перекладати різні перекладачі та отримувати різні переклади, різні речення та також різні емоції від читачів. Перекладач може вибрати ту стратегію перекладу, яка більше підходить і отримати якісний переклад. Кожен перекладач може мати гарний результат у своїй роботі, кожен перекладач може зацікавити свого читача. «Існування в національній культурі кількох перекладів одного іншомовного літературного твору, що в оригіналі має одне текстове втілення, розуміємо як «множинність перекладів» [4, с. 20]. Та кожен перекладач сам обирає, яку стратегію йому використовувати, щоб зацікавити читача та щоб переклад тексту вийшов унікальним. «Альтернативними стратегіями перекладу часово віддаленого першотвору вважаються: нейтралізація часової дистанції (усунення часової маркованості художнього образу, створення перекладу «поза часом»), архаїзація (створення образу минулої епохи, який не є тотожним реальним

текстам відповідної епохи) і модернізація (створення образу сучасності як частини хронотопу інтегративно-текстового мегаконцепту перекладу)» [1, с. 9].

Можна сказати, що досвід перекладача в роботі з іншомовними текстами та також вплив перекладача на вибір методів та стратегій перекладу є дуже важливими моментами для отримання якісного та цікавого перекладу. Та варто зазначити, що наявність професійної підготовки, наявність досвіду в перекладі та також правильно обрані прийоми перекладу, вірно обрані стратегії перекладу підвищують шанси на гарний переклад та успішний результат для перекладача.

Для того, щоб добре виконати свою роботу, щоб передати дух і настрої, в якому писав сам автор, щоб зацікавити читача, перекладачеві потрібно зрозуміти мету, з якою він робить переклад, потрібно вибрати правильну стратегію перекладу, і також, я думаю, потрібно мати фонові знання, які допоможуть у перекладі. Кожен читач по-своєму сприйматиме переклад і завданням перекладача є те, що перекладач повинен спробувати зацікавити всіх читачів. Тому можна сказати, що переклад є нелегкою роботою.

Висновки до Розділу 2

У цьому розділі ми розглянули перекладацькі стратегії архаїзації та модернізації. Переклад – це текст, слова перекладені з однієї мови іншою. Сьогодні все більше людей намагаються вивчити хоча б одну іноземну мову. Кожен перекладач має свою мету та є багато причин, чому людина обирає працювати в цій галузі. Хтось хоче працювати перекладачем, хтось хоче викладати мову, а хтось хоче перекладати тексти, твори різних часів. Є багато перекладів відомих творів, романів, трагедій і так далі. Кожен переклад є по-своєму цікавим, якісним та адекватним. Кожен перекладач прагне отримати такий переклад, який би відрізнявся від інших перекладів. Хтось використовує різні стратегії перекладу в одному перекладі, хтось використовує одну стратегію перекладу в одній своїй роботі, хтось використовує багато художніх засобів, хтось використовує застарілу лексику. Перекладачі використовують всі

ці моменти у перекладі творів з метою збагатити свій переклад і спробувати передати ту саму ідею, яку хотів передати автор оригіналу твору. На мій погляд, переклад збагачує життя людини, тому що дає йому можливість отримати переклад, наприклад улюбленого твору. Переклад є необхідний для забезпечення точної передачі інформації в тексті оригіналу та збереження початкового змісту тексту та ідеї тексту.

Отримати правильний та якісний переклад є важкою роботою. Завдяки знанням у перекладознавстві можна отримати правильну та потрібну перекладацьку стратегію. Як ми знаємо, поняття «стратегія перекладу» утворилося до того, як перекладознавство сформувалось як наукова дисципліна. Як і було зазначено вище, поняття «перекладацька стратегія» не має чіткого визначення, але можемо сказати, що ця стратегія відноситься до термінів перекладознавства. Завдяки стратегіям перекладу перекладачі отримують якісний та цікавий для читачів переклад. Щоб отримати високі результати в перекладі, перекладачеві потрібно підібрати правильну третину перекладу і таким чином перекладач отримати очікуваний результат у своєму перекладі. Тобто він зможе показати чіткість, ясність, точність у своїй роботі, і таким чином перекладач зможе зацікавити читача.

Ми розглядаємо дві стратегії, стратегії архаїзації та модернізації. Завдяки правильно вибраній перекладацькій стратегії перекладач може зробити хороший переклад та зацікавити читача. Можна сказати, що стратегії перекладу залежать від цілей перекладача. Стратегії перекладу враховують характер текстів, що перекладаються. Кожен крок під час перекладу пов'язаний із загальною стратегією перекладу. Загальна ідея перекладу та його реалізація належать більше творчості, адже перекладач хоче передати настрій та дух того часу, в якому було написано тимчасово віддалену драматургічну трагедію. Перекладачі використовують різні перекладацькі стратегії, щоб отримати якісний переклад. Стратегії перекладу враховують характер текстів, що перекладаються, завдання перекладу і мета перекладу. При перекладі часо

віддаленого драматургічного твору для перекладача є проблемою вибір між стратегією архаїзації та модернізації.

Стратегія архаїзації характеризується тим, щоб у перекладі знайти застарілі вирази, застарілі слова. Щоб зберегти історичну достовірність тексту, художню оригінальність тексту оригіналу, перекладач використовує стратегію архаїзації, передаючи мовні ознаки твору. Щоб зберегти часову дистанцію, художню оригінальність, перекладач використовує стратегію архаїзації. Для складання образу минулих днів через уживання граматичних форм, архаїчних лексем, перекладач використовує стратегію архаїзації. Стратегію модернізації називають заміну застарілих слів на сучасні і які не мають застарілого характеру. Деякі перекладачі можуть модернізувати переклад та вони начебто створюють спілкування із читачем, тому використовують саме стратегію модернізації. Стратегія модернізації створює сучасний образ, підбирає сучасні відповідники, переклади, наприклад, архаїчні терміни замінює на сучасні терміни. Інколи перекладачі вирішують поєднати в одному перекладі і стратегію архаїзації, і стратегію модернізації.

Для того, щоб отримати зрозумілий, якісний, адекватний переклад, високий результат у своїй роботі, перекладачу потрібно зрозуміти, в якому часі писав автор твору, в яких умовах писав автор та які саме художні засоби письменник використовував, щоб збагатити свій твір. Щоб успішно зробити свою роботу перекладачеві, потрібно зрозуміти, що він хоче донести до свого читача, тобто мету свого перекладу. Перекладачу необхідно зрозуміти, основну ідею твору та що саме хотів донести автор тексту оригіналу до читача. Також потрібно завжди пам'ятати, що завдання та мета перекладача це донести до читача правильний зміст перекладу. Щоб зробити гарний переклад, необхідно обрати правильну перекладацьку стратегію. Правильний вибір стратегії допомагає перекладачеві зробити зрозумілий переклад слова або ж тексту та таким чином зацікавити читача, що є важливим при перекладі.

РОЗДІЛ 3

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ

3.1. Стратегії та способи перекладу архаїзмів трагедії В. Шекспіра “Romeo and Juliet” українською мовою

Архаїзми – це слова, які вийшли з активного вжитку, бо були замінені іншими словами. Можна сказати, що архаїзми – це відображення реальності та мають важливу роль у текстах, у творах. Можемо також додати, що це є словами та виразами, що не перебувають у загальному вжитку та також вони мають близькі значення в сучасній мові. Завдяки архаїзмам перекладач може донести до читача настрій і дух, у якому було написано трагедію. Ідея стратегії архаїзації є в тому, щоб знайти застарілі вирази та потім знайти еквіваленти, що використовуються в сьогоденні. У цьому розділі ми провели збір матеріалу та методом суцільної вибірки відібрали 103 архаїзмів. Зараз ми розглянемо деякі приклади цих архаїзмів та як ці архаїзми були відтворені в українських перекладах трагедії В. Шекспіра “Romeo and Juliet”.

Для прикладу візьмемо речення “But thou art not quickly moved to strike” , у цьому реченні нашу увагу привертає слово thou. Це слово перекладається як «Ти» є стародавнім, поетичним словом для «ти», коли ми розмовляємо з однією людиною. Можна сказати, що слово “thou” є архаїчним займенником, що використовувалося в 17-19 столітті та зараз це слово вийшло із загального вжитку та в теперішньому кажуть “you”. Першим ми розглянемо переклад Пантелеймона Куліша. Куліш перекладає це речення як «Тільки що не швидко тебе підіймеш». Куліш перекладає одиницю як займенник «тебе» і це слово в наші часи активно вживається, не вважається застарілою. Другим ми розглянемо переклад Ірини Стешенко, вона переклала це речення таким чином «Та тільки ж не швидко тебе це розпече» та вона також переклала слово thou як тебе, тобто також активним у наші часи займенником. Можемо сказати, що обидва перекладачі використовують стратегію модернізації, адже вони

використовують цілком сучасний український займенник «тебе». Наступне речення, що привертає нашу увагу це “Ere he can spread his sweet leaves to the air”, нас цікавить слово “ere”. Це архаїчне слово, яке означає «до, колись». Зараз це слово не використовується і замість нього використовують “before”. Розглянемо переклад Куліша «Закіль він свій солодкий цвіт розпустить», Куліш використовує слово «закіль», Куліш використовує тут застаріле слово, яке сьогодні рідко можна почути. Можна сказати, що Куліш використовує стратегію архаїзації. Розглянемо переклад Стешенко «Коли вона іще не розгорнула В повітрі ніжних пелюстків своїх» і Стешенко використовує сучасний прислівний, який зараз також використовують. Можна сказати, що Стешенко використовує стратегію модернізації. А тепер розглянемо речення “Good-morrow, cousin” у цьому реченні нашу увагу привертає одиниця Good-morrow, а саме слово “morrow”, перекладається одиниця як «Добрий ранок». Ця одиниця також вважається архаїчною, адже сьогодні ми кажемо “Good morning” та слово “morrow” сьогодні це “morning”. Слово “morrow” прийшло з давньоанглійської мови і використовувалося у минулому та перекладається як «ранок», «наступний день». Куліш перекладає це речення таким чином «Із ранком, брате!», він також використовує привітання вранці, яке рідко можна побачити в наші дні, але сенс залишається тим же. Куліш вирішує використовувати переклад одиниці таким же застарілим чином, як і є в оригіналі. Стешенко перекладає речення таким чином «Що ж, доброго вам ранку!» та вона вже використовує наше повсякденне привітання вранці. Слово “morrow” два перекладача переклали як «ранок». У цих перекладах можемо сказати, що Куліш використовує стратегію архаїзації, адже сьогодні ніхто вже не каже «Із ранком», а Стешенко використовує стратегію модернізації. Наступне речення, що нас цікавить це “Nor bide the encounter of assailing eyes”, нашу увагу привертає слово “bide”, що перекладається як «залишатися», слово є застарілим і зараз не використовується. Розглянемо переклад Куліша «І поглядам німого залищання!», Куліш вирішив пропустити слово, але сенс речення залишився. Розглянемо переклад Стешенко «Ні поглядом закоханим

без слів», Стешенко також пропустила слово, не написала переклад, але також сенс речення залишився. Речення Шекспіра “Farewell: thou canst not teach me to forget” і тут нас цікавить слово “canst”. Перекладається ця одиниця як «можеш». В англійській мові є слово “can”, що використовувалося в 16-17 столітті та зазвичай canst використовувався із займенником thou. Перекласти “canst” можна як «ти можеш». Розглянемо переклад Куліша «Ні, не тобі навчить мене не думать» та переклад Стешенко «Хоч як навчай, цього я не забуду». І перший перекладач, і другий перекладач вирішили прибрати дієслово «можеш», але обидва перекладача залишили сенс речення, що є цікавим, на мій погляд. На мій погляд, можна сказати, що обидва перекладачі використовують стратегію модернізації. Наступне речення, що привертає нашу увагу є “One desperate grief cures with another's languish”, тут нас цікавить слово “languish”. Слово перекладається як «поганий вигляд, туга». Слово є застарілим та зараз рідко використовується. Розглянемо переклад Куліша «Журбою бий журбу, та більш і не жури ся», перекладач вирішим перекласти слово як журба та, я вважаю, що це є гарним перекладом, адже сенс речення залишився й перекладач зробив гарний переклад слова. Розглянемо переклад Стешенко «Якщо ваш зір зустрів нову заразу, Стара хвороба пропаде одразу» і Стешенко перекладає активну одиницю як зараза, Стешенко також зробила гарний переклад і залишила сенс речення. Можна сказати, що обидва перекладачі в перекладі цього речення використовували стратегію модернізації. Наступне цікаве речення “Whither?” речення є коротким та нас цікавить слово “whither”, що перекладається як «куди». Слово є архаїчним і зараз не використовується, але замість цього слова використовується зараз слово “when”. Розглянемо спочатку переклад Куліша «Куду?» та також переклад Стешенко «Куду?». Обидва перекладачі переклали активну одиницю та залишили сенс речення. Обидва перекладачі використовували стратегію модернізації. Наступний приклад також є цікавим, Шекспір пише “Thou wast the prettiest babe that e'er I nursed” у цьому реченні привертає увагу одиниця “e'er”, зараз в англійській мові ми не побачимо таке слово у текстах, адже ця одиниця використовувалася

у минулому, але сьогодні ми можемо побачити слово ever. Не дивлячись, що одиниця пишеться по-різному, але переклад і в минулому, і зараз є «будь-коли», «колись». Першим розглянемо переклад Куліша, «Була еси опецочком найкращим, Якого за життя я згодувала». Куліш вирішив не використовувати прислівник, та перекладач залишивши сенс речення, активної одиниці, зробив переклад «за життя». Найцікавіше, на мій погляд, що Куліш залишив сенс речення, але зробив не простий переклад прислівника. Стешенко зробила такий переклад речення «Миліших я не няньчила дітей». Вона вирішила не використовувати ані прислівників при перекладі, ані схожих за сенсом слова. Але Стешенко просто зберегла ідею речення, що також є цікавим для читача. У цих перекладах можна сказати, що обидва перекладачі використовують стратегію модернізації, адже вони використовують слова, що сьогодні також використовують. Наступне речення, що привертає нашу увагу це “This night you shall behold him at our feast” і в цьому реченні нас цікавить слово “behold”. Це слово перекладається як «дивитися, побачити, помітити». Слово є застарілим і сьогодні рідко можна зустріти. Розглянемо спочатку переклад Куліша «Сю ніч його побачиш між гістьми» і ми бачимо в перекладі, що перекладач вирішив залишити сенс речення та перекласти слово як воно є, тобто «побачити». Розглянемо переклад Стешенко «На святі нині буде він у нас» і переклад Стешенко, на мій погляд, є цікавим. Стешенко вирішила не перекладати слово, вона вирішила написати не «побачити», а «буде» і також Стешенко залишила сенс речення. Можна сказати, що переклади обох перекладачів є цікавими та якісними. Обидва перекладачі використовують стратегію модернізації. Наступний приклад “Nay, gentle Romeo, we must have you dance”, нашу увагу привертає слово “nay”, яке перекладається як ні. Nay є архаїчним, старомодним словом, яке використовувалося в минулому. У сьогоднішні ми просто кажемо “no”. Куліш переклав це речення таким чином «Ромео, любий наш, ти мусиш танцювати». Автор просто пропустив і не написав слово «ні», перекладач вирішив залишити сенс речення, як завжди, але не використовувати словниковий відповідник до слова. Стешенко переклала як

«Hi, любий мій, ти мусиш танцювати» та Стешенко переклала слово “Nay” як «ні». Перекладач вирішила і залишити сенс речення, і перекласти активну одиницю. Можна сказати, що перекладачі використали стратегію модернізації. Наступне речення, що нас зацікавило це “I do beseech thee”, активна одиниця – “beseech”. Перекладається як *благати*, але дієслово є архаїчним та в сьогоденні не використовується. Куліш зробив такий переклад «Ти мислиш, о, тоді благаю» та Стешенко переклала як «Тоді благаю» та обидва перекладачі використовують дієслово, яке зараз є активним та розповсюдженим. Обидва перекладачі використовують стратегію модернізації, адже вони використовують цілком сучасне українське слово. Наступне речення для прикладу це “That is no slander, sir, which is a truth; And what I spake, I spake it to my face” та у цьому реченні нашу увагу привертає слово “spake”. Spake — дуже старомодна форма минулого часу слова «говорити». Використовувалося це архаїчне дієслово у 17-18 столітті. Першим ми розглянемо переклад Куліша «Добродію, що правда, то не шкода, І правду сю собі кажу я в очи», перекладач написав слово «казати» в теперішньому часу від першої особи. Куліш використовував минулий час, не теперішній. Стешенко пише «Таж істина – не наклеп, мій синьйоре, І говорю я про моє лице». Стешенко також використовує теперішній час для дієслова. Сенс в обох перекладах залишається таким же як і в оригіналі. Можемо сказати, що обидва перекладачі використовують стратегію модернізації, адже вони використовують сучасне українське дієслово «говорити». Прикладом може також бути наступне речення “O lamentable day!”. Нашу увагу привертає слово “lamentable” та перекладається як сумний. Слово використовувалося в 13-16 ст. та наразі це слово архаїчне та слово *lamentable* можна замінити іншими словами. Куліш написав такий переклад «О день плачу й жалю!» Перекладач вирішив не використовувати якийсь прикметник, але написав день чого, тобто сенс є незмінним знов. Стешенко навпаки вирішила використати прикметник та зробила такий переклад «День нещасливий». Стешенко використала саме переклад слова, але переклад слова на відміну від слова, що в оригіналі є активним для вживання в сьогоденні.

Обидва перекладачі використовують слова, які сьогодні можна почути або ж прочитати в творах, тому обидва перекладачі використовують стратегію модернізації. Наступним прикладом може слугувати речення “But to rejoice in splendor of mine own”, а саме слово “splendor”. Наразі слово є архаїчним та маловживаним, перекладається як «блиск», «розкіш». Спочатку розглянемо переклад Куліша «Нехай же я надивлюсь на ту ясну звізду». Куліш перекладає слово, як «звізда». Стешенко робить переклад як «Коханою я буду милуватись!» і перекладає слово як «кохана». Сенс двох речень є однаковим, однак спосіб перекладу абсолютно різний, але обидва цікаві та якісні. Перекладачі використовують стратегію модернізації. Наступним прикладом може слугувати речення “For I am proverb'd with a grandsire phrase”. Тут нашу увагу привертає одиниця “grandsire”. Слово є архаїчним та використовувалося у минулому. Куліш перекладає це речення як «Я заховуюсь за прапращурське прислів'є» та активну одиницю він перекладає як прикметник «прапращурське». Стешенко перекладає речення як «Я ж пригадаю приказку дідівську». Як і раніше, переклади мають однаковий сенс, але спосіб перекладу і речення, і слова різні. Обидва перекладачі зробили різні переклади речення, але обидва перекладачі використовують стратегію модернізації. Наступне речення, що привертає нашу увагу це “And, being anger'd, puffs away from thence” і тут нас цікавить слово “thence”. Слово перекладається як «звідти», це є застарілою одиницею та зараз воно не використовується. Розглянемо переклад Куліша «Та зараз відси далі дме сердито» і перекладач зробив переклад слова як відси. Тобто Куліш просто переклав слово та залишив сенс речення. Розглянемо переклад Стешенко «Але, розгнівавшись, враз відлітає». Стешенко вирішила не писати переклад слова й пропустила слово, але сенс речення залишився. Я думаю, що в цьому реченні перекладачі використовували стратегію модернізації. Наступне речення “Come hither, cover'd with an antic face” і нас цікавить слово “hither”, що перекладається як «сюди». Зараз це слово вже не використовується. Розглянемо переклад Куліша «Прийти сюди в тій масці чудернацькій» Куліш перекладає це слово як «сюди», тобто перекладає

активну одиницю та залишає сенс речення. Переклад Стешенко «Наважився прийти в блазеньській масці», Стешенко вирішила пропустити слово та не перекладати його, але сенс речення залишився. Обидва перекладачі вирішили використати стратегію модернізації в цьому реченні. Наступне речення, що може слугувати цікавим прикладом є “I hear some noise within; dear love, adieu!” та нас цікавить слово “adieu”. Перекладається це слово як «прощай» та воно є архаїчним, адже наразі саме це слово не використовується. Куліш робить такий переклад «Гукає хтось. Бувай здоров, коханне!», він перекладає цікавим способом, але сенсе «прощай» залишається. Стешенко перекладає так «У домі гамір! Прощай, мій любий!» та перекладач залишає і сенс, і сам переклад слова незмінним. У цьому реченні перекладачі також зробили різний переклад, але обидва перекладачі використали стратегію модернізації. Наступне речення, що привертає нашу увагу це “O blessed, blessed night! I am afeard”. Нас цікавить слово “afeard”, що перекладається як «боятися». Зараз це слово є застарілим і замість цього слово використовується “afraid”. Розглянемо переклад Куліша «Благословенна ніч ! О, я бою ся» і перекладач перекладає слово правильно та залишає сенс речення. Розглянемо переклад Стешенко “О, ніч свята! Благословенна ніч!.. Таж ніч тепер... А що, як все це сон? Такий солодкий сон, що я боюсь” і Стешенко також перекладає слово як «боюсь» і також залишає речення не змінним. Обидва перекладачі використовують стратегію модернізації. Наступне речення також є цікавим “She will indite him to some supper” і нас цікавить слово “indite”. Перекладається це слово як «запрошувати, писати». Слово є застарілим та зараз не використовується, тому зараз це слово можна зустріти рідко. Розглянемо переклад Куліша «Вона хоче закликати його на якусь вечерю» і Куліш перекладає це слово як «закликати», Куліш робить переклад слова і залишає сенс речення. Розглянемо переклад Стешенко «Вона хоче запросити його кудись на вечерю» і Стешенко також перекладає слово як «запросити» і також залишає сенс речення. Обидва перекладачі роблять цікавий переклад речень. Обидва перекладачі використовують стратегію модернізації. Наступне речення, що нас цікавить “Some say the lark makes sweet division; This

doth not so, for she *divideth* us” і нас цікавить слово “*divideth*”. Це слово перекладається як «ділить» і зараз не використовується. Зараз замість цього слова використовується “divide”. Розглянемо переклад Куліша «Сей жайворонок так співає дико, Фальшивить, ріже вухо... о противний! Що жайворонок любо тягне пісню, Неправда се: він *розлучає* нас» і Куліш перекладає це слово як «розлучати» і залишає сенс речення. Розглянемо переклад Стешенко «Справді, То жайворонок так співає невід; Яка огидна і фальшива пісня! А кажуть – солодко співає він... Та це брехня, бо нас він *розлучає*» і Стешенко також перекладає слово як «розлучати» і залишає сенс речення. Обидва перекладачі зробили цікаві переклади. Обидва перекладачі використали стратегію модернізації.

У перекладах, які ми читаємо, у творах, які нас цікавлять, архаїзація вивчає думки та також зумовлює дії. Можна сказати минуле приносить до сьогодення. Архаїзацію називають відтворенням елементів стилю в мові героїв для того, щоб показати, як було, що було в той час написання тексту оригіналу, тобто, що зображується у творі епохи. Можна зробити висновок, що обидва перекладачі використовують стратегію модернізації при перекладі архаїзмів, адже стратегія модернізації використовується, коли замість застарілих слів, пишемо сучасні слова, які не мають застарілого характеру.

3.2. Стратегії та способи перекладу історизмів трагедії В. Шекспіра “Romeo and Juliet” українською мовою

Історизмом називають слово або ж словосполучення, історизми означають ті слова, явища з минулого, які вже не існують, адже вийшло з суспільства та втратило актуальність. На відміну від архаїзмів, історизми не мають синонімічних відповідників у сьогоденні. У цьому розділі ми провели збір матеріалу та методом суцільної вибірки відібрали 27 історизмів. Зараз ми розглянемо деякі приклади цих історизмів та як ці історизми були відтворені в українських перекладах трагедії В. Шекспіра “Romeo and Juliet”.

Для прикладу візьмемо речення з тексту оригіналу “Three civil *brawls*, bred of an airy word”. Нашу увагу привертає слово “*brawls*”, що перекладається як «бійки», «бешкетування». Зараз це слово вийшло з ужитку, використовувалося у минулому. Тобто цей іменник можна позначити, як грубу чи галасливу бійку чи сварку. Розглянемо переклад Куліша «У трейте вже, за слово легкокриле» та переклад Стешенко «Утрете вже за слово легковажне». Обидва перекладачі вирішили перекласти речення без цієї одиниці, сенс речення також є іншою на відміну від тексту оригіналу. Але ні Куліш, ні Стешенко не використовуює переклад слова, адже сьогодні це слово вважається історизмом, тобто застарілою одиницею. На мій погляд, обидва перекладачі використовують стратегію модернізації. Наступний приклад «Go, *sirrah*, trudge about Through fair Verona» і у цьому реченні нашу увагу привертає слово “*sirrah*”, чіткого перекладу немає, використовувалося це слово у 16 столітті. Використовується цей термін для звернення до чоловіка чи хлопця, особливо молодшого або нижчого статусу, ніж мовець. Куліш перекладає це речення як «Ходімо. (до слуги.) *Tu!* махай по всій Вероні», він вирішив перекласти цю одиницю як «Ти!»_Тобто грубо звертається до людини. Стешенко перекладає «Ходім зі мною! *Tu* ж біжи, шукай, По всій Вероні всіх оповіщай», перекладач також перекладає як «Ти» та також перекладає як грубе звернення до людини. Як вище було згадано, перекладу одиниці немає, але обидва перекладачі привертають увагу на грубе, некультурне звернення до людини, з якою розмовляє герой. Можемо сказати, що обидва перекладачі використовують стратегію модернізації. Наступний прикладом може слугувати речення “*God gi' god-den*. I pray, sir, can you read?” і нас цікавить фраза “*God gi' god-den*” адже сьогодні цю фразу важко побачити в якихось творах, почути в розмові. Ця фраза означає «приємного вечора», «доброго вечора», «гарного дня», «приємного дня». Фраза є застарілою та використовувалася у 16-18 столітті, адже сьогодні є багато інших привітань, які можна і побачити, і почути, наприклад “Hello”, “Good morning”, “Good afternoon”, “Good evening”. Спочатку ми розглянемо переклад Куліша «*Добром і вас витати!* Чи вмієте ви писане

читати?» Що вирішив зробити Куліш? Він вирішив не писати дослівний переклад, тобто щось начебто «доброго вечора», а перекладач просто зробив переклад привітання, але сенс речення зберіг. Наступний переклад є переклад Стешенко «Добридень вам! Ви вмієте читати?» Перекладач зробила дослівний переклад та також зберегла сенс речення. Обидва перекладачі використовують стратегію модернізації. Наступне речення, що привертає увагу це “Go thither; and, with unattainted eye” і нас цікавить фраза “Go thither”, яка перекладається, як «там», або ж «йдемо туди». Тобто слово thither сьогодні є заміненим на there. Фраза є застарілою, та сьогодні ми можемо побачити “Go there”, що також перекладається як «Ходімо туди». Розглянемо переклад Куліша «Побачиш сам, чим славить ся Верона» та переклад Стешенко «Побачиш сам; хай око безстороннє». Обидва перекладачі вирішили взагалі змінити переклад та обидва автори написали «Побачиш сам». Звісно, сенс залишився незмінним, але переклад фрази є взагалі інший на відміну від оригіналу. Я вважаю, що обидва перекладачі використовують стратегію модернізації в своїх перекладах. Наступне речення, що привертає нашу увагу це “Shake quoth the dove-house: 'twas no need, I trow, To bid me trudge” і нашу увагу привертає слово “quoth”. Є ідеї, що це слово перекладається як «сказати», але в минулому часі, тобто «сказав», але точного перекладу одиниці немає. Слово є застарілим, використовувалося в минулому та зараз не вживається тому і вважається історизмом. Розглянемо переклад Куліша «В тім голубник тарах! Йй Богу, я вже сама не знала, як мені й ховатись» та переклад Стешенко «Аж враз – торох! Згойднувся голубник. Я кинулась тікати». Ані перший, ані другий перекладач не переклали це слово. Сенс та ідея речення в обох перекладачів є однакові. На мій погляд, обидва перекладачі використовують стратегію модернізації. Далі для прикладу візьмемо речення “But no more deer will I endart mine eye” і тут нашу увагу привертає слово “endart”, що є застарілим, яке використовувалося в кінці 16 століття. Слово означає «кидати», «стріляти», але в наші часи це слово не використовують, тому й вважається застарілим. Перший переклад Куліша «Та глибше не посьмію кинуть оком». Куліш переклав це слово дослівно,

тобто «кинути» та в контексті це підходить адже виходить ціла фраза кинуть оком, що означає подивитися. Переклад Стешенко «Дивитися дозволю я очам», перекладач написала як Дивитися та також зберегла сенс речення, також можна сказати, що зробила дослівний переклад. Обидва перекладачі використовують стратегію модернізації. Наступне речення зі вживанням історизма це “In shape no bigger than an agate-stone On the fore-finger of an alderman” і тут нашу увагу привертає слово “alderman”, що в перекладі означає «правитель», але в наші часи це слово вже не використовується та вважається застарілою одиницею. Візьмемо переклад Куліша «Не більша, ніж агат на пальці в альдермена» та переклад Стешенко «Не більша, ніж агатовий камінчик У олдермена в персні» і як ми можемо помітити обидва перекладачі залишили слово незмінним, різниця тільки в написанні слова. Сенс речень є незмінним. Я думаю, обидва перекладачі використовують стратегію модернізації. Наступний приклад “Well said, my hearts! You are a princox; go ” і тут нас цікавить слово “princox”, у якого немає дослівного перекладу, але це застаріле слово означає «впевнений у собі молодий хлопець». Розглянемо переклад Куліша «Так, дітки, так ! люблю ! — Ах, ти деркачу» а ми можемо побачити, що Куліш використовує слово деркач. Перекладач використовує цікавий переклад одиниці, але переклад взагалі не підходить по сенсу до значення слова. Розглянемо переклад Стешенко «Так, дітки, так! Чудово! Ти невіглас!» і перекладач перекладає слово як невіглас. Перекладач також використовує переклад не близький до означення терміну. Кожен перекладач зробив свій переклад активної одиниці та сенс речення залишився незмінним. Обидва перекладачі використовують стратегію модернізації. Наступне речення, що нас цікавить це “Come hither, nurse. What is yond gentleman?” У цьому реченні нашу увагу привертає слово “yond” і перекладається це слово як «туди, цей». Зараз це слово є застарілим і не використовується. Розглянемо переклад Куліша «Іди до мене, мамко. Хто се був би?» і Куліш перекладає слово як «се» та також залишає сенс речення. Розглянемо переклад Стешенко «Глянь, няню, і скажи, хто той господар?» і Стешенко перекладає це слово як «той» і перекладач

залишає сенс речення. Обидва перекладачі використовують стратегію модернізації. Наступне речення, яке привертає нашу увагу це “Alack, there lies more peril in thine eye” і тут слово нас цікавить слово “alack”. Alack є застарілим словом, це є вставним словом і використовується для вираження смутку, жалю, співчуття або горя. Сьогодні навряд чи можна побачити це слово у творах, або ж почути при розмові. Куліш перекладає таким чином це речення «Ах, я твоїх очей лякаюсь більше» і перекладач перекладає слова як Ах та, на мій погляд, цей переклад є доречним, адже таким чином ми насправді можемо побачити жаль або ж співчуття герою. Стешенко перекладає таким чином «В очах твоїх страшніша небезпека» і перекладач взагалі не використовує переклад слова, вона просто опускає активне слово й продовжує речення. На мій погляд, у перекладі Стешенко, важко зрозуміти, що герой виражає горе. Я думаю, обидва перекладачі використовують стратегію модернізації.

Історизми збагачують речення та повертають нас у минуле. Зробивши перекладацький аналіз можемо побачити, що обидва перекладачі використовували багато історизмів, щоб збагатити та поповнити свої переклади застарілими словами, адже таким чином переклад стає цікавіше та відправляє читача в ті часи, коли було написано твір. Завдяки історизмам читач може поринути в ту епоху, у той час, коли була написана ця відома трагедія. Можна сказати, що історизм – принцип підходу до дійсності як у часі. Можемо зробити висновок, що обидва перекладачі використовують стратегію модернізації при перекладі історизмів.

Висновки до Розділу 3

У цьому розділі ми розглянули стратегії та способи перекладу архаїзмів та історизмів трагедії В. Шекспіра “Romeo and Juliet” українською мовою. Ми розглянули переклади відомих авторів та перекладачів, переклад Пантелеймона Куліша та переклад Ірини Стешенко. Переклад Куліша є цікавим, тому Куліш передавав основну ідею твору й він скорочував та доповнював трагедію. Куліш

зберігав Шекспіровий поділ на прозові та віршовані частини. Переклад Куліша є схожий на оригінал та також цей переклад є доволі цікавим. Сьогодні Кулішеві переклади вважають застарілими. Але все одно його переклади вважаються одними із найкращих та найцікавіших. У цій трагедії Куліш використовував багато архаїзмів. Переклад Стешенко передає емоційну напруженість оригіналу, а це є більш захоплююче, цікаве для читача. Стешенко цілком передає значення оригіналу. Переклад письменниці сповнений емоціями, і в перекладі можна помітити радість, сум, переживання. Стешенко не економить на лексиці, вона з легкістю збільшує кількість рядків в монологів героїв, для збереження виразності та зрозумілості в шекспірівських образів. Характерними рисами для перекладу Стешенко є вишуканий поетичний стиль, використання романтичної лексики, мелодійність. На мій погляд, читач може одразу ж відчутти поетичну мову, сильні почуття, що є в перекладі, адже в перекладі Стешенко відчутна виразність, переживання, які легко відтворити актором на сцені. І Куліш, і Стешенко використовували застарілу лексику, історизми та архаїзми у своїх перекладах, щоб збагатити свої переклади та показати настрій трагедії. Ми відібрали 103 архаїзмів та 27 історизмів. Застарілі слова потрібні, щоби передати історичний колорит епохи. Використання архаїзмів, історизмів дозволяє наблизити нашого сучасника до певного історичного часу. Історизми та архаїзми допомагають перекладачам у перекладі, наприклад, художніх текстів. І архаїзми, і історизми використовуються у текстах, коли потрібно створити чи передати настрій та дух минулого. Архаїзми та історизми найчастіше використовуються у художніх творах, у драматургічних часово віддалених творах. Можемо зробити висновок, що архаїзми, тобто, слова, що були замінені на інші слова, що вийшли з активного вжитку, були використані більше, ніж історизми, тобто слова, яких вже немає або вони втратили свою важливість сьогодні.

Роблячи перекладацький аналіз було цікаво порівнювати роботи перекладачів, адже кожен перекладач зробив цікавий переклад. Обидва перекладачі зробили гарний переклад, уважно перекладали навіть найменші

деталі в трагедії, передали весь зміст оригіналу трагедії. Переклад Куліша є схожим на оригінал, переклад є цікавим, тому що Куліш передав основну думку оригіналу трагедії та використовував багато архаїзмів. У перекладі Стешенко можемо побачити красу, хвилювання й це є цікавим для читача.

При перекладі перекладачі часто використовують різні стратегії перекладу. При виборі правильної стратегії перекладач може отримати якісний та цікавий переклад. У цьому розділі, порівнюючи переклади, ми розглядали, які стратегії використовували перекладачі. При перекладі слова або ж речення перекладачі використовували стратегію архаїзації та стратегію модернізації. Стратегія архаїзації передає настрій минулого, образ минулих днів. Завдяки стратегії архаїзації читач може повернути себе минулими днями, у дні, коли писалося цей твір. Стратегія модернізації має на увазі використання при перекладі мови та стилю викладу, властивих сучасній епосі. Стратегія модернізації, є стратегією, коли замінюються застарілі слова на сучасні слова, що не мають цього застарілого характеру.

Обидва перекладачі зробили якісний переклад та зацікавили читача. Перекладачі використовували різні стратегії перекладу. У перекладах використовувалися стратегія архаїзації та стратегія модернізації. Зробивши перекладацький аналіз, можемо зробити висновок, що обидва перекладачі у своїх роботах частіше використовують стратегію модернізації при перекладі архаїзмів та історизмів. Обидва переклади є схожими на оригінал тексту, вони є цікаві, переклади передають дух та настрій тексту оригіналу. Обидва перекладачі отримали добрі переклади, оскільки обидва перекладачі обрали правильні стратегії при перекладі.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Наше дослідження присвячено проблемі способів стратегії перекладу часово віддаленого драматургічного твору. Матеріалом дослідження було обрано трагедію Вільяма Шекспіра “Romeo and Juliette”. Об’єктом дослідження було переклад історизмів та архаїзмів при перекладі художніх та драматургічних творів англійською мовою.

Вільям Шекспір – це відомий англійський драматург, письменник та поет. Він творив у другій половині XVI ст. Шекспір — один із найкращих драматургів світу. Творчість Шекспіра є найвищим досягненням англійської та європейської літератури доби Відродження. Вільям Шекспір дуже вплинув на формування сучасної англійської мови. Шекспірівська трагедія «Ромео і Джульєтта» - шедевр світової літератури. Перші переклади творів Шекспіра українською мовою з’явилися на початку XIX століття, і цей час можна уважати своєрідною добою Відродження. Трагедія Вільяма Шекспіра багато разів перекладалися різними перекладачами. Для свого аналізу нами були обрані переклади Пантелеймона Куліша, та Ірини Стешенко. Переклад Куліша є цікавим, тому що письменник передавав основну думку оригіналу трагедії. Перекладач скорочував або ж доповнював трагедію, дотримувався збереження такої самої кількості рядків, дотримувався такого ж настрою, як і в трагедії. Переклад Куліша схожий на оригінал, і переклад цієї трагедії є першим і одним із цікавих перекладів. У перекладі Стешенко можемо побачити добрий образ двох закоханих. У її перекладі можна побачити точну емоційну напруженість оригіналу, а це є більш захоплююче, цікаве для читача. У перекладі Стешенко відчутна виразність, переживання, які легко відтворити актором на сцені.

Переклад – це і знання практики перекладу, і результат абсолютного володіння мовами. Завдяки якісному перекладу, можна отримати цікавий текст для читача та завдяки перекладу можна отримати зрозумілу інформацію. Переклад поетичного чи драматургічного тексту – це практично написання нового твору. Такий переклад вимагає правильно обраної стратегії, правильної

обраної мети. Перекладений текст має зацікавити читача та показати настрій, у якому писав сам автор. Переклад тимчасово віддаленого тексту має бути ясным і бути цікавим, як і оригінал. Тобто можемо сказати, що добрий переклад має бути ясным, точним та зрозумілим. Щоб отримати цікавий та якісний переклад, більшість перекладачів при роботі з часово віддаленими драматургічними творами, використовують застарілу лексику, тобто історизми та архаїзми. Зазвичай більшість плутають історизми та архаїзми. Історизми є явищами, предметами, лексичні одиниці, які колись існували, але зараз вони зникли. Архаїзми – це явища, предмети, лексичні одиниці, які більше не використовуються, але їх замінили іншими синонімами. Використання історизмів, архаїзмів, застарілої лексики збагачує переклад і таким чином переклад стає захоплюючим. Сформуванню гарний переклад та також обрати стратегії перекладу – це одні з важливіших етапів у перекладі. Якщо обрати неправильну стратегію перекладу, то можна зіпсувати художній текст. Перекладацька стратегія є важливим моментом в перекладі, тому потрібно обирати правильну стратегію при перекладі. Перекладач, на мій погляд, повинен розуміти, з якою метою він робить переклад тексту. Також, щоб отримати якісний переклад, перекладачу потрібно розуміти, знати, як саме автор писав цей твір, при яких умовах. Це все є важливим для отримання вищого результату в перекладі. Завдяки правильно обраній стратегії перекладу можна отримати цікавий переклад.

У роботі ми розглянули стратегію архаїзації та стратегію модернізації. Стратегія архаїзації використовується для збереження художньої оригінальності та історичної достовірності тексту оригіналу, перекладач передає певні мовні ознаки твору. Стратегія модернізації використовується тоді, коли ми замінюємо застарілі слова на сучасні слова, які не мають цього застарілого характеру. Якісний переклад можна отримати завдяки використанню перекладацьких стратегій. Завдяки правильно обраній стратегії перекладу можна отримати хороші результати у перекладі. Переклад стає якісним та цікавим. Також ми зробили перекладацький аналіз, розібрали

стратегії та способи перекладу архаїзмів та історизмів трагедії В. Шекспіра “Romeo and Juliet” українською мовою, переклади Куліша та Стешенко. Перекладацький аналіз показав, що переважна кількість історизмів та також архаїзмів перекладається стратегією модернізації. У результаті можна сказати, що переклади трагедії є цікавими та якісними.

Перспективою подальших досліджень є вивчення стратегій та способів перекладу інших п'єс Шекспіра.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко Т. П. Стратегії архаїзації та модернізації у перекладі художніх текстів XVI–XVII століть. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2016. Vol. 3. С. 7–21.
2. Андрієнко Т. П. Стратегії і тактики перекладу: когнітивно дискурсивний аспект (на матеріалі художнього перекладу з англійської мови на українську та російську) : Монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. 336 с.
3. Бобир О.В., Буденний В.Й., Мамчич О.Б., Нікітіна Н.П. Словник-довідник літературознавчих термінів / за ред. О.В. Бобиря. Чернігів : ФОП Лозовий В.М., 2016. 132 с.
4. Бойко Я. В. Образність часово віддаленого першотвору в контексті діахроної множинності перекладів (на матеріалі ретрансляції трагедії У. Шекспіра “The Tragedy of Hamlet”). Вісник Київського національного університету. 2020. Том 23. № 2. 19-29 с.
5. Бублейник Л. В. Проблематика художнього перекладу: семантикостилістичні аспекти : навчальний посібник : для студентів вищих навчальних закладів. Луцьк : ВІЕМ, 2009. 68 с.
6. Ейгер Г. В. Аспекти теорії перекладу та обрані поетичні переклади. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 243 с.
7. Загнітко А. П. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : Твори, 2020. 920 с.
8. Зорівчак Р. П. Славетного дідуні гідна онука. *Літературна Україна*. Львів : 31 січня 2002 р.
9. Зорівчак Р. П. Український художній переклад як націєтворчий чинник. *Зарубіжна література*. Львів : 2007. № 14. 1–5 с.
10. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. Львів : Видавництво при ЛДУ ім. І. Франка «Вища школа». 1983. 176 с.
11. Кальниченко О. А., Подміногін В. О., Кальниченко Н.М. Історія перекладу та думок про переклад у текстах та коментарях. Ч. 2 : Пізня античність.

Перекладачі – творці писемностей : навчальний посібник. Харків : ХГУ «НУА», 2013. 172 с.

12. Ковальчук Н. М., Ольховська А. С., Тіліга А. Ю. Методичні вказівки та завдання для самостійної роботи з практики перекладу англомовної економічної літератури. Економіка США : для студентів вищих навчальних закладів за спеціальністю «Переклад» (англійська мова). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. 92 с.

13. Коломієць Л. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії) : Монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. 522 с.

14. Коломієць Л. Український Шекспір як досвід переісточення рідної мови. Перекладацькі та інтермедіальні проєкції ренесансних творів. Мова і культура. Київ, 2005. Вип.8. Т.3. 211 – 234 с.

15. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу : навчальний посібник для студентів філологічних факультетів університетів. Київ : Вища школа, 1982. 162 с.

16. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ : Юніверс, 2003. 280 с.

17. Кочур Г. Шекспір в Україні. Майстерність перекладу. 1966. № 5. 26-60 с.

18. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 636 с.

19. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р.Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ: Видавничий Центр «Академія», 2007. 752 с.

20. Лукьянова Т. Г. Основи англо-українського кіноперекладу : навчальний посібник для студентів 4 курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» денної форми навчання факультету іноземних мов. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 104 с.

21. Методичні рекомендації до написання кваліфікаційних робіт за спеціальністю «Переклад» : Базові теоретичні поняття. Ч. 1. / укл. Д. О. Гайдар ;

- за ред. доктора філ. наук О. В. Ребрія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 67 с.
22. Ребрій О. В. Вступ до перекладознавства : конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 116 с.
23. Ребрій О. В. Основи теорії редагування : конспект лекцій. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. 104 с.
24. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : Монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
25. Рильський М.Т. Проблеми художнього перекладу. Мистецтво перекладу. Київ. : Радянський письменник, 1975. 25-92 с.
26. Франко І. Я. Повісті та оповідання. Зібрання творів : У 50 т. Київ : Наук. Думка, 1976-1986. Т. 18. С. 2-493.
27. Чередниченко О.І. Про мову і переклад. Київ : Либідь, 2007. 248 с.
28. Bassnett S., Lefevere A. Constructing Cultures: Essays on Literary Translation. Clevedon : Multilingual Matters, 1998. 143 p.
29. Batteux Ch. Principles of translation. Edinburgh : Sands, Donaldson, Murray, Cochran, 1760. 66 p.
30. Catford J. Linguistic Theory of Translation. Catford : Oxford University Press, 1965. 103 p.
31. Delahunty G. P., Garvey J. The English Language: from Sound to Sense. Colorado : The WAC Clearinghouse and Parlor Press, 2010. 468 p.
32. Holmes J. S. The Cross-Temporal Factor in Verse Translation. Meta. 1972. Vol. 17, No. 2. P. 102–110.
33. Krings H. P. Translation Problems and Translation Strategies of Advanced German Learners of French. Interlingual and Intercultural Communication. Tubingen : Gunter Narr, 1986. P. 263-275.
34. Lörcher W. Translation Performance, Translation Process and Translation Strategies. Tubingen : Gunter Narr, 1991. 156 p.
35. Newmark P. A Textbook of Translation. London : Prentice Hall, 1988. 292 p.

36. Tytler A.F. *Essay on the Principles of Translation : Third Revised Edition*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Co, 1978. 524 p.
37. Venuti L. *Strategies of translation*. *Encyclopedia of translation studies*. London, New York : Routledge, 2001. P. 240–244.
38. Venuti L. *The Translator's Invisibility. A History of Translation*. London and New York : Routledge, 1995. 353 p.
39. Wellwarth G.E. *Special Considerations in Drama Translation* / ed. Rose, Marilyn Gaddis. *Translation Spectrum: Essays in Theory and Practice*. Albany: State University of New York Press, 1981. P. 140-146.

SUMMARY

Our research is devoted to the problem of methods and strategies for the translation of a temporarily distant dramatic work. William Shakespeare's tragedy "Romeo and Juliette" was chosen as the research material. The object of the study was the translation of historicisms and archaisms in the translation of fiction and dramatic works into English.

William Shakespeare is a famous English playwright, writer and poet. He worked in the second half of the 16th century. Shakespeare is one of the world's best playwrights. Shakespeare's work is the highest achievement of English and European literature of the Renaissance. William Shakespeare had a great influence on the formation of the modern English language. Shakespeare's tragedy "Romeo and Juliet" is a masterpiece of world literature. The first translations of Shakespeare's works into Ukrainian appeared at the beginning of the 19th century, and this time can be considered a kind of Renaissance. William Shakespeare's tragedy has been translated many times by different translators. For our analysis, we chose the translations of Panteleimon Kulish and Iryna Steshenko. Kulish's translation is interesting because the writer conveyed the main idea of the original tragedy. The translator shortened or supplemented the tragedy, kept the same number of lines, followed the same mood as in the tragedy. Kulish's translation is similar to the original, and the translation of this tragedy is the first and one of the interesting translations. In Steshenko's translation, we can see the kind image of two lovers. In her translation, you can see the exact emotional tension of the original, which is more exciting and interesting for the reader. In Steshenko's translation, person can feel the expressiveness, the experiences that are easy to reproduce by an actor on stage.

Translation is both knowledge of translation practice and the result of absolute mastery of languages. Thanks to a quality translation, you can get an interesting text for the reader and thanks to the translation, you can get understandable information. Translation of a poetic or dramatic text is practically writing a new work. Such a translation requires the right strategy, the right chosen goal. The translated text

should interest the reader and demonstrate the mood in which the author himself wrote. The translation of a temporarily distant text should be clear and be as interesting as the original. So, we can say that a good translation should be clear, accurate and understandable. To obtain an interesting and high-quality translation, most translators, when working with temporarily distant dramatic works, use obsolete vocabulary, that is, historicisms and archaisms. Usually, most people confuse historicisms and archaisms. Historicisms are phenomena, objects, lexical units that once existed, but now they have disappeared. Archaisms are phenomena, objects, lexical units that are no longer used, but have been replaced by other synonyms. The use of historicisms, archaisms, and obsolete vocabulary enriches the translation and thus makes the translation more exciting and fascinating. To make a good translation and to choose translation strategies are some of the most important stages in translation. If you choose the wrong translation strategy, you can ruin the literary text. Translation strategy is an important point in translation, so it is necessary to choose the right strategy when translating. In my opinion, the translator should understand the purpose for which he is translating the text. Also, to get a quality translation, the translator needs to understand, know how exactly the author wrote this work, under what conditions. All this is important for getting the highest result in translation. Thanks to the correctly chosen translation strategy, you can get an interesting translation.

In the work, we considered the strategy of archaization and the strategy of modernization. The strategy of archaization is used to preserve the artistic originality and historical authenticity of the original text, the translator conveys certain linguistic features of the work. The modernization strategy is used when we replace obsolete words with modern words that do not have this obsolete character. A clear translation can be undone due to the different translation strategies. By choosing the right translation strategy, you can get good translation results. The translation becomes clear and clear. We also made a translation analysis, analyzed the strategies and methods of translating archaisms and historicisms of W. Shakespeare's tragedy *Romeo and Juliet* into Ukrainian, translations by Kulish and Steshenko. Translation

analysis has shown that the overwhelming majority of historicisms and archaisms are translated using the modernization strategy. As a result, it can be said that the translations of the tragedy are interesting and high-quality.

The perspective of further research is the study of strategies and methods of translation of other Shakespeare plays.